

Ny språklitteratur

PUBLIKASJONER FRA SPRÅKNEMNDENE

Dansk Sprognævn: Årsberetning 1983 med 32 sider spørgsmål og svar. Gyldendal, København 1984. 48 s.

Denne årsberetning vil blive den sidste med spørgsmål og svar. For fremtiden vil spørgsmål og svar i stedet blive publiceret i det nye Nyt fra Sprognævnet (se nedenfor).

Fréttabréf Íslenskrar málnefndar, den islandske språknemndas meldingsblad, kom ut med to nummer i 1984. Bladet inneholder blant annet informasjon om islandsk språkrøkt, bokomtaler og rapporter fra møter og konferanser. I det andre nummeret skriver Baldur Jónsson om islandsk talespråk i skolen og i massemediene.

Kielikello, Finska språkbyråns informationsskrift, utges fr.o.m. 1984 med fyra nummer om året mot tidigare två. Samtidigt har bladet fått en ansiktslyftning: formatet har blivit större, layouten har blivit luftigare och flerfärgstryck har införts. Förändringarna sammanhänger med att den omfattande gratisutdelningen har skurits ner. De flesta prenumeranter, också inom förvaltningen, får nu betala för sina prenumerationer.

Ur innehållet i de fyra numren kan nämnas en artikel av justitiekansler Kai Korte om myndigheternas språk och rättsäkerheten (1/84), Paavo Pulkkinens artikel om behövt och obehövt lånegods i finskan (2/84), Krista Varantolas redogörelse för en undersökning av s.k. kedjesammansättningar i finskan av samma typ som t.ex. engelskans "off-the-record statements" (3/84) och Liisa Huovinen-Nybergs kommenterade sammanställning av förkortningar för akademiska examina och andra titlar (4/84).

Molde, Bertil & Derrick Sharp, The Second International Conference on Minority Languages, Journal of Multilingual and Multicultural Development, Volume 5, nos 3 & 4, 1984. 160 s.

Rapporten från den andra internationella minoritetsspråkskonferensen i Åbo 1983 (arrangerad av Nordiska språksekretariatet) utgör ett dubbelnummer av tidskriften *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, publicerad av *Multilingual Matters Ltd.* i England.

Rapporten inleds med två artiklar om övergripande minoritetsspråksfrågor. Under rubriken *What Constitutes a Language Minority?* skriver Erik Allardt (Helsingfors) om olika kriterier för vilka grupper som kan betraktas som språkliga minoriteter. John de Vries (Ottawa) jämför förhållandena för olika språkliga minoriteter i Västeuropa i artikeln *Factors Affecting the Survival of Linguistic Minorities: A Preliminary Comparative Analysis of Data for Western Europe*.

Enskilda minoritetsspråk och språkliga minoriteter behandlas i följande artiklar: Peter Nelde (Bryssel): *Aspects of Linguistic Determination along the Germanic-Romance Linguistic Boundary*, Erling Wande (Uppsala): *Two Finnish Minorities in Sweden*, Gareth Edwards (Aberystwyth): *Welsh-Medium Education*, Derick Thomson (Glasgow): *Publishing in Scottish Gaelic*, John Edwards (Antigonish, Canada): *Irish: Planning and Preservation*, Marjut Aikio (Rovaniemi): *The Position and Use of the Same Language: Historical, Contemporary and Future Perspectives*, Anna-Riitta Lindgren (Tromsö): *What Can We Do When a Language is Dying?*, Lesley Shield (Newcastle-upon-Tyne): *Unified Cornish – Fiction or Fact? An Examination of the Death and Resurrection of the Cornish Language* och Koen Zondag (Leeuwarden): *Acid Rain: A Description of Bilingual Friesland*.

Övriga artiklar som ingår i rapporten är Tove Skutnabb-Kangas (Roskilde): *Why Aren't All Children in the Nordic Countries Bilingual*, Norman Jørgensen (Köpenhamn): *Communication Strategies as Phenomena Related to Boundaries of Ethnicity* och Marina Ljungqvist (Pargas): *Bilingual Communication in Oy Partek Ab*. Rapporten avslutas med en inbjudan till den tredje minoritetsspråkskonferensen i Galway i juni 1986.

Nordisk språksekretariats rapporter 5: Språk og samfunn i Norden etter 1945. Oslo 1985. 205 s.

Rapporten inneholder artikler som bygger på innlegg fra et symposium om de nordiske språkenes utvikling etter 1945 sett på bakgrunn av samfunnsutviklingen. Blant artiklene kan vi nevne "Utvekklingen av yrkes- og utdanningsstrukturen sedan 1945 och dess inverkan på språkanvändningen" (Tom Sandlund), "Analfabetisme, språkbruksnormer og dialektnivellering" (Geirr Wiggen), "Teknik och språk i informationssamhället" (Sture Alén), "De skriftkloge vender tilbage!" (Frands Mortensen), "Den officiella språkvårdens samhälleliga motivering" (Bertil Molde). Dessuten er det artikler om påvirkningen fra den økende samfunnsorganiseringen på språkbruken (Margareta Westman, Mikael Reuter, Alf Isak Keskitalo, Helge Sandøy, Allan Karker) og om normoppfatningen i de nordiske landene (Päivi Rintala, Carol Henriksen, Helge Omdal, Catharina Grünbaum).

Norsk dataordbok, 3. reviderte utgave, Universitetsforlaget 1984, utarbeidet av Norsk språkråds komité for dataterminologi. 213 s.

Den nye utgaven er ajourført og utvidet og inneholder nå om lag 3000 norske datatermer og tilsvarende engelske uttrykk. De fleste faguttrykkene har en kort og enkel forklaring. Bak i boka er det en engelsk-norsk ordliste og en kort svensk-norsk ordliste.

Norsk språkråd, Årsmelding 1984. Årsmeldingen inneholder lov og vedtekter for Norsk språkråd og gir en oversikt over rådets virksomhet i 1984.

Nyt fra Sprognævnet. Introduktionsnummer januar 1985. 4 s.

Dansk Sprognævns blad er genopstået i ændret skikkelse. Det nye blad vil udkomme med 4 numre om året, og hvert nummer vil være på 12 sider. Det er en væsentlig udvidelse i forhold til det gamle *Nyt fra Sprognævnet*, der udkom med kun 2 numre a 8 sider om året (seneste nummer var nr. 21, udsendt 1981). Udvidelsen medfører at det bliver muligt at bringe mere stof i det nye blad end i det gamle. Ligesom tidligere vil der i *Nyt fra Sprognævnet* være svar på sproglige spørgsmål fra abonnenter og andre sprogbrugere, men derudover vil bladet også komme til at inde-

holde kortere og længere artikler om dansk sprog og sprogbrug, både om sprogrigtighedsproblemer og nye ord, om nye håndbøger i dansk sprog og sprogbrug og om nordisk sprogsamarbejde. Introduktionsnummeret giver en lille smagsprøve på det nye blads indhold. Det første nummer udsendes i april 1985.

Petersen, Pia Riber: Nye ord i dansk 1955–75. Under medvirken af *Jørgen Eriksen*. Dansk Sprognævns skrifter nr. 11. Gyldendal, København 1984. 678 s. (Omtales på s. 113).

Språkbruk, den finlandssvenska språkvårdens informationsblad, gavs som tidigare ut med två nummer. Det första domineras av en artikel om förkortningar i allmänhet och förkortningar av akademiska titlar i synnerhet, inklusive en finsk-svensk lista över akademiska titlar. Bland behandlade språkfrågor av nordiskt intresse kan nämnas en artikel av Mikael Reuter om orden finne, finlandare, finsk och finländsk. Nummer två innehåller bl.a. en *finsk-svensk* ordlista med ca 250 termer som hänför sig till arbetsmarknad, arbetsliv och hälsovård.

Språknytt, meldingsbladet for Norsk språkråd, kom i 1984 som vanleg med fire nummer, kvart på 20 sider. Opplaget var på om lag 16500. Bladet inneheld informasjon om arbeidet i Språkrådet, artiklar om språkspørsmål, omtale av språkmøte i Noreg og Norden og bokomtalar. Dessutan har bladet ei spørjespalte og ei spalte med nyord. *Språknytt* blir sendt til alle skolar, universitet, offentlege bibliotek, aviser, Norsk rikskringkasting, kommune-, fylkes- og statskontor. Det har og mange private tingarar. Av artiklane i 1984 kan vi nemne: nr. 1: *Kjell Venås*: Hjartesperåk og skriftmål (omtale av bok som jamfører norsk talemål med dei norske skriftmåla), nr. 2: *Aksel Lydersen*: Hvem bestemmer betydningen av ordene?, nr. 3.: *Arne Torp*: Liker du Gammel Ost og Krum Kaga? Litt om sær- og sammenskrivingsproblemer i norsk, nr. 4: *Åsta Norheim*: Å vere tospråkleg.

Språkvård, Svenska språknämndens tidskrift, har som tidigare utgivits med fyra nummer. Ur innehållet kan nämnas följande artiklar. Nr 1: *Catharina Grünbaum*, Språkvårdare och danismer; *Martin Gellerstam*, Om termer som inte vill dö; *Ulla Clausén*, En

medicinsk ordbok. Nr 2: *Britt-Louise Gunnarsson*, Texters begriplighet – ett språkpragmatiskt problem; *Gustav Korlén*, Om ordet "material" som beteckning för människor; *Göran Kjellmer*, Minutrar; *Ann-Christin Mattisson*, Behöver ortnamnsvärden en "stavningslag"? Nr 3: *Bengt Sigurd*, Om Jaså, Bra, Precis och andra förstärkningsord; *Catharina Grünbaum*, Cowboys och tjuvstrykers – en bok om s-pluralen; *Bertil Molde*, Ett svenskisländskt storverk; *Ulla Clausén*, Från pluralis till singularis; *Catharina Grünbaum*, Det nordiska språkmötet 1984. Nr 4: *Ulf Teleman*, Svenskan och språkvården under 40 år; *Olle Josephson*, Vart flyger språkballongen?; Register till Språkvård 1980–1984.

NORDISKE PUBLIKASJONER

Barn i Norden. Redigeret af Kirsten Borberg, Maj-Britt Grönholm, Susanne Larsson-Krieg og Sonja Thoresen. LNU/Cappelen i samarbejde med Nordisk språksekretariat, Oslo 1984. 102 s.

Barn i Norden er en nordisk tekstantologi til brug for nabo-sprogsundervisningen i skolens yngre klasser ("melletrinnet"). Teksterne repræsenterer en række forskellige genrer og er hentet fra alle de forskellige sprogområder i Norden, de finske, grønlandske og samiske dog i oversættelse til et af de centralnordiske sprog. Bag i bogen er der gloselister, forslag og ideer til arbejdsmåder, en litteraturliste og en oversigt over de nordiske modersmåslærerforeninger og nogle andre nyttige adresser. Bogen er gennemillustreret og fremtræder i et smukt lay-out. Bogen er blevet til i samarbejde med Nordisk Sprogsekretariat efter opfordring fra Nordisk Ministerråd i den hensigt at afhjælpe mangelen på interessevækkende tekster i nabosprogsundervisningen.
EB

Film & TV-technical terms in English and five Nordic languages. Nordisk film/TV union (NFTU). Proprius, Stockholm 1983. 255 s.

Den nordiska film- och TV-unionen har här samlat närmare 1 800 tekniska termer inom film- och TV-området. Helt säkert fyller denna ordsamling ett behov. Vi har ett ganska brett film- och TV-samarbete i Norden, dels i de rena samproduktionerna, dels på ett mer informellt plan. Det är inte ovanligt att både skådespelare och teknisk personal tillfälligt eller mer permanent arbetar, utbildas eller undervisar i ett annat nordiskt land än sitt eget. Åtskilliga film- och teaterarbetare från de olika nordiska länderna har t.ex. deltagit i någon form av verksamhet vid Dramatiska institutet i Stockholm.

Ordlistan utgår från engelskan. Termerna är uppställda i alfabetisk ordning och varje term är försedd med definition på engelska. Därefter följer motsvarande termer på danska, finska, isländska, norska och svenska. För varje enskilt språk finns också en alfabetisk lista med hänvisning till uppslagsstället.

Som inom så många andra tekniska områden har en hel del av termerna sitt ursprung i engelskan eller är rent engelska, och som

väntat är det i danskan, norskan och svenskan som man finner dessa lånord, medan finskan och isländskan i motsvarande fall oftast har inhemska ersättningsord. Undantag finns dock: för eng. *scanning* har isl. *skönnun* och no. och sv. *avsökning* (da. *skandering*, fi. *pyyhkäisy* 'strykning, svepande'). Sett ur ett helnordiskt perspektiv kan ibland bruket av engelska lånord och inhemska ord te sig rätt rörigt. Sålunda har det eng. *insert*, som bl.a. används om en inklippt stillbild eller inklippt scen i en film, och *insert titles*, dvs. en text mellan två filmsekvenser, motsvarigheterna da. *indklip(sbillede)*, *insert* respektive *textindklip*, isl. *innklipp(smynd)* 'inklipp(sbild)' resp. *millitítillar*, no. *inkutt(bilde)* resp. *mellomtekster*, sv. *inklippetsbild(scen)*, "*insert*", *insetat* resp. "*textinsert*". Fackfolk förstår säkerligen i samtliga fall vad det är frågan om, men det förefaller dock praktiskt om man kunde rensa lite i floran och lämna kvar sammansättningar med *inklipp* (*inkutt*), och för *insert titles* välja *mellantext* och motsvarande på de andra språken.

Det framgår inte om ordlistan är rent deskriptiv och alltså bygger på det språkbruk som faktiskt används på fältet, eller om den har mer normerande avsikter (som t.ex. ofta är fallet med TNC:s ordlistor). Det förefaller en utomstående betraktare som om ordlistan snarare praktiskt visar det ordförråd som är i bruk, och det är naturligtvis rimligt om dess användare skall kunna nyttja den för att förstå och göra sig förstådda. För en framtida upplaga kunde man kanske ändå tänka sig en språklig översyn av ordlistan, där man, bl.a. när det förekommer flera termer för samma sak, kunde ge företräde åt de ur språklig och ur samnordisk synpunkt mest funktionella. CG

"Finns det en terminologisk medvetenhet i samhället i dag?"

Rapport från ett Nordterm-seminarium den 28–29 maj 1984 på Hässelby Slott, Stockholm. TNC, Stockholm 1984. 49 s.

Rapporten innehåller förberedda inlägg vid seminariet och sammanfattningar av de diskussioner som fördes i arbetsgrupper och redovisades i plenum. Den inleds med historiska översikter från de enskilda länderna över framgångar och motgångar i termarbetet. Christer Laurén skriver om Faktorer bakom termspridning i Quebec – och deras relevans i Norden. Medvetenheten hos termbrukare och termproducenter illustreras med exempel från

Statoil i Norge, Ericsson i Sverige och statsförvaltningen i Finland. Slutligen ingår en kort sammanfattning av Peter Wilhelms föredrag Hur skall terminologi marknadsföras i framtiden? *MR*

Nordisk tidsskrift for fagspråk og terminologi. 2. årgang. Nr. 1 og 2 1984.

Tidsskriftet blir gitt ut i regi av Nordterm, som er navnet på de nordiske terminologisentralenes samarbeidsorgan. Nummer 1 1984 inneholder blant annet disse artiklene: *Christer Laurén*: Fackspråk och teknolekter, *Ove Oskarsson*: Bildligt talat – om metaforer och dataterminolgi, *Marianne Nordman*: Ändamålsenliga fackspråk?; nummer 2: *Hans von Heijne*: Planerna på en ny svensk försäkringsterminologi. *SL*

DANMARK

Af *Else Bojsen (EB)* og *Carol Henriksen (CH)*

ARK. Sproginstitutionernes Arbejdspapirer. Handelshøjskolen i København.

Formålet med denne serie af arbejdspapirer fra sproginstitutionerne ved Handelshøjskolen i København er at fremme faglige diskussioner af både foreløbige og færdige arbejdsresultater inden for såvel fagligt som almindeligt sprog. I serien er der i 1984 udkommet følgende tre numre:

Inge Baaring: Om omsætningsprocessen ved simultantolkning med tysk som udgangssprog. ARK 21. 100 s.

Dorris Faber, Lena Munck, Agneta Berg Nielsen, Anette Ville-moes: En kaserollemodel specielt beregnet til kontrastive analyser. ARK 22. 125 s.

Lita Lundquist: Tekststrukturer, læseprocesser og læsestrategier. En introduktion til tekstlæsning. ARK 23. 60 s. *CH*

AScLA-Symposiet Oversættelse og tolkning 4.-6. oktober 1982. Udgivet af Hanne Martinet, Viggo Hjørnager Pedersen og Jacques Qvistgaard. Fagsprogligt Center, Handelshøjskolen i København 1983. 246 s.

Bogen indeholder de 14 foredrag som blev holdt ved symposiet "Oversættelse og tolkning", der fandt sted i København 4.-6. oktober 1982. Symposiet var arrangeret af ADLA (Association Danoise de Linguistique Appliquée) for medlemmerne af AScLA (Association Scandinave de Linguistique Appliquée), der er et samarbejdsorgan for de fire nordiske foreninger for anvendt lingvistik. Ud over foredragene er der rapporter fra symposiets workshops. *EB*

Den levende Holberg. Modersmål-Selskabets årbog 1984. C. A. Reitzels Forlag A/S, København 1984. 133 s.

Nu for femte gang udsender Modersmål-Selskabet en årbog. Sidste år var udgangspunktet Grundtvigs opfattelse af det levende ord (se omtalen i *Sprog i Norden* 1984, s. 107f.), og i år er det Ludvig Holberg, i anledning af hans 300 års fødselsdag den 3. december 1984. Denne årbog indeholder 14 bidrag. De fleste indlæg stammer fra politikere og teater-, medie- og skolefolk,

men der findes også enkelte videnskabelige artikler fra universitetsverdenen. Blandt artiklerne findes også Christian Wilsters digteriske lovprisning af Holberg: "Før var der knap skreven paa dansk en Bog . . ." og Holbergs egen Epistel 415 – Om Sproget.

Af særlig interesse er *Sv. Eegholm-Pedersen*: Holbergord og Holbergcitater (10 s.), en nærmere redegørelse for arbejdet med Holbergordbogen, der nu i jubilæumsåret er nået til bind III. Eegholm-Pedersen beskriver ordbogens begyndelse som et dansk-norsk fællesprojekt under ledelse af Aage Hansen og Trygve Knudsen, dens baggrund i dansk leksikografisk tradition og dens nærmere indretning og brugsværdi.

F. J. Billeskov Jansen: Holberg som oversætter (12 s.) diskuterer Holbergs praktiske og teoretiske beskæftigelser med oversættelse til modersmålet, fra tysk og engelsk og især fra latin og fransk. *Anne E. Jensen*: Holberg og det kvindelige publikum (14 s.) portrætterer Holberg som den første danske forfatter der bevidst skrev sine bøger så både kvinder og ikke-akademiske mænd kunne få udbytte af dem.

Blandt de øvrige bidrag kan nævnes *Jørgen Hunosøe*: Holberg og gymnasiet. Kan man undervise i Holberg? og *Jørgen Stegelmann*: Holbergs replikker.

Årbogen slutter med *Poul Hansen*: Modersmål-Selskabet – de første fem år, en redegørelse for selskabets virke hidtil og en vurdering af dets samfundsmæssige indsats. Heri meddeles også at der er blevet foretaget en væsentlig ændring i formålsparagraffen for selskabet. Nu skal Modersmål-Selskabet ikke blot "virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur" – men også for dansk "folkestyre".

Til sidst i bogen findes et par siders "Praktiske oplysninger om Modersmål-Selskabet", om selskabets formål, medlemskab, udgivelser m.v. *CH*

Det er dansk! Læseplan og hverdag. Redigeret af Marianne Jelved og Anne-Marie Søderberg. Dansk lærerforening, Viborg 1984. 190 s.

Igennem de sidste 15 år har mange spørgsmål om danskundervisningen været oppe at vende i den offentlige debat. Hvad er formålet med danskundervisningen? Hvilke vidensområder, fær-

digheder og aktiviteter er danskfaget særlig forpligtet over for? Hvordan er forholdet mellem elevernes forudsætninger og interesser og de krav de stilles over for i danskundervisningen? Disse og andre spørgsmål debatteres også i dette bind udgivet af en gruppe nedsat af Dansk lærerforeningen med det formål at følge med i Undervisningsministeriets arbejde med en ny læseplan og undervisningsvejledning for folkeskolen. Dansk lærerforeningen blev nemlig ikke selv repræsenteret i undervisningsminister Bertel Haarders udvalg, det udvalg der fik til opgave at udarbejde et nyt formål for dansk i folkeskolen.

Bogen består af 11 artikler, forfattet af enkeltpersoner men skrevet på baggrund af diskussioner i gruppen. Af særlig interesse er *Ole Tøgeby*: Læseplan og udtryksfærdighed (11 s.), en beskrivelse af tekstens formelle og funktionelle sider med en teoretisk fundering i Jürgen Habermas og Roman Jakobson, *Birte Sørensen*: Progression i tekstarbejde (5 s.), der beskæftiger sig med de forskellige måder man kan komme i dialog med en tekst på, afpasset efter elevernes alder og erfaringsverden, *Birte Sørensen*: Oplevelse og tekstlæsning (9 s.), et forsøg på at præcisere begrebet oplevelse i forbindelse med tekstlæsning i folkeskolen, og *Anne-Marie Søderberg*: Tekst, historie og erfaring. Faglig-pædagogiske tendenser i danskundervisningen (15 s.), der drøfter arbejde med tekster i lys af en historisk orienteret erfaringsbearbejdning af nutidige og ældre tekster og bevidsthedsformer.

Blandt de øvrige bidrag kan nævnes *Alice Holm* og *Frands Mortensen*: Skolen for livet (om massemedietekster), *Niels Kryger*: Danskfaget – et sted mellem menneskelighed og institutionalisering, og to bilag af *Frands Mortensen*: Tidsforbrug og massemedier og Fremtiden er allerede begyndt. Om satellitter og kabler. CH

Eriksen, Jens-Martin og Bent Møller: Svære ord – og lette. En undersøgelse af, hvordan folk forstår – og ikke forstår – en række udvalgte ord, som bruges i skrivelser fra det offentlige og andre steder. Statens Informationstjeneste, København 1984. 80 s.

I bogen fremlægges resultaterne af en sprogundersøgelse som blev gennemført af Statens Informationstjeneste i samarbejde med en række kommuner 1983–84. Hovedparten af bogen udgøres af en alfabetisk resultatliste, hvori man kan se hvordan 120

udvalgte ord er blevet forstået (og misforstået) af de i alt 160 personer der medvirkede i undersøgelsen. Undersøgelsen er den første af sin art i Danmark. *EB*

Gabrielsen, Gerd og Jørgen Gimbel: Dansk som fremmedsprog. Danmarks Lærerhøjskole 1982. Lærerforeningernes Materialeudvalg, København. 338 s.

Denne bog, udgivet i Danmarks Lærerhøjskoles undervisningsserie, indeholder en række artikler til belysning af faget dansk som fremmedsprog, dels fagets praktiske forudsætninger og dels dets teoretisk-sproglige og fremmedsprogspædagogiske forudsætninger. Der er lagt særlig vægt på oplysninger der er anvendelige for den enkelte lærer i den daglige undervisning.

Af bogens indhold kan man fremhæve *Ragna Lorentzen: Grammatiske problemer i dansk som fremmedsprog* (32 s.), en gennemgang af forskellige problemer der knytter sig til indlæring af ordklasser og syntaks, *Finn Thiesen: Nogle betragtninger over sprogets medvirken ved dannelsen af verdensbilledet* (28 s.), nogle overvejelser om tilegnelsen af sprogets kulturindhold, og *Inger M. Clausen: Undervisning af indvandrerelever i folkeskolen: Lovgrundlag og problemer* (32 s.), en redegørelse for lovgivningen i forbindelse med skolens undervisning af fremmedsprogede elever. *CH*

Holberg-Ordbog. Ordbog over Ludvig Holbergs sprog. Redigeret af Aage Hansen og Svend Eegholm-Pedersen under medvirken af Christopher Maaløe. Bd. III: I-N. Det danske Sprog- og Litteraturselskab. C. A. Reitzels Forlag A/S, København 1984, 1394 sp.

Denne ordbog, som har været under udgivelse siden 1981 (se omtalen af bind I og II i *Sprog i Norden* 1983, s. 121) og som ventes afsluttet med sidste bind omkring nytår 1988, indeholder det samlede danske ordforråd i Holbergs produktion.

Bind III indledes med mindeord over Aage Hansen, ordbogens grundlægger og hovedredaktør († 1983). Blandt de ca. 5300 ord i dette bind findes en række centrale ord i forfatterskabet og i tidens litteratur og debat (fx *Moral, moralisere, Natur, Kunst*). Den længste artikel i bindet behandler verbet *komme*. Den fylder 21 spalter fordelt på 48 hovedbetydninger. Bindet indeholder

også store præpositionsartikler (*i* eller *udi, med*). Disse og andre meget store artikler er forsynet med små indholdsoversigter, således at man nemmere kan finde frem til det man søger.

Som i de foregående bind kan man her finde adskilligt stof af kulturhistorisk interesse (fx om datidens klædedragt i artiklen om ordet *Kiole*). Paryktidens sirlige omgangsformer er fyldigt belyst i artikler om tiltaleord som *Monsieur, Madame, Mademoiselle, Monfrere* og andre, og der er mange oplysende citater fra komediesproget.

Holberg-Ordbogen er i første række beregnet for specialister og fagfolk. Den giver ved sine grundige analyser et udgangspunkt for videre studier i Holbergs sprog og leverer tillige et vigtigt supplement til behandlingen af 1700-tallets sprog i Ordbog over det danske Sprog, men den er også overordentlig nyttig for Holbergglæsere i almindelighed. CH.

Jacobsen, Henrik Galberg og Peder Skyum-Nielsen: Erhvervsdansk. Foreløbig udgave. Hæfte 1-4. Handelshøjskolen i København: Samfundslitteratur, København 1984. ca. 480 s.

Disse fire hæfter med fællestitlen *Erhvervsdansk* er blevet udarbejdet først og fremmest med henblik på den nye danskundervisning under den reviderede erhvervsproglige korrespondentuddannelse ved Danmarks handelshøjskoler. En afløser i bogform for denne midlertidige udgave er under udarbejdelse og forventes udsendt omkring august 1985.

Erhvervsdansk er bygget op af i alt 11 kapitler. Hæfte 1 indeholder er gennemgang af principper for tekstproduktion i almindelighed og et meget pædagogisk tilrettelagt kapitel om dansk grammatik (syntaks) med en detaljeret indføring i Diderichsens sætningsskema (feltanalysen). Hæftet slutter med et kort kapitel om dansk fonetik og en omtale af sprognormerne i samfundet. Hæfte 2 består af et eksempel rigt kapitel om dansk erhvervs-korrespondance og et kortere kapitel om referaters sproglige side. I hæfte 3 finder man et mindre kapitel om skønlitterær læsning og en længere redegørelse for sprogbrugsanalysens metoder og begreber. De særlige erhvervsrelevante sprogsfærer (journalistisk, juridisk, teknisk og økonomisk sprogbrug) omtales i et kapitel om sprogsfærer. Hæftet slutter med et kapitel om mundtlig fremstilling.

Der er særlig grund til at nævne hæfte 4, som er helliget de sprogproblemer der løbende melder sig i dansktimerne, i andre fag og i erhvervsmæssig praksis. Dette hæfte er indrettet som et opslagsværk i sprogrigtighed og indeholder afsnit om problemer som dobbeltskrivning eller enkeltskrivning af konsonant, særskrivning og sammenskrivning af ord, fugeproblemer, store og små bogstaver, tegnsætning (herunder udførlige regler for grammatisk kommatering), t-problemer i forbindelse med adverbier, bøjningsproblemer (fx fremmedord på -ium og adjektiver på -sk) og meget andet.

Hvert kapitel ledsages af øvelser og opgaveforslag, og der findes henvisninger til relevante håndbøger og faglitteratur efter det enkelte kapitel.

Som nævnt er Erhvervsdansk udarbejdet med sigte på undervisning i dansk i en erhvervsmæssig sammenhæng, men flere af kapitlerne, ikke mindst Henrik Galberg Jacobsens grammatikfremstilling og hans tilrettelæggelse af sprogrigtighedsproblemerne i hæfte 4, vil kunne bruges af alle der studerer dansk på et højere uddannelsesniveau. *CH*

Kvinder, Sprog og Undervisning. Redigeret af Margareta Broberg. Danmarks Pædagogiske Bibliotek, København 1984. 228 s.

Denne bog indeholder dels en opgave udarbejdet i forbindelse med et kursus på Danmarks Biblioteksskole, dels en kommenteret bibliografi. Opgaven (96 s.) behandler mange forskellige emner, fra antikkens sprogteorier til moderne socio-, psyko- og neurolingvistik. Af særlig interesse er forfatterens bibliografiske omtaler (113 s.), ordnet efter følgende emner: kønsforskelle i sprog, modersmål og fremmedsprog, sexisme i skolen, kvinder som lærerinder og lederinder, universitet, forskning og kvinder, og idéhistorie. Bogen er forsynet med et forfatterregister, et emneregister, et stikordsregister og en tidsskriftfortegnelse. *CH*

Michelsen, Lisbeth H. S.: Føroyskt sum kirkjumál – Færøsk som kirkesprog. Norðurlandahúsið í Føroyum upplatið 1983 s. 43–49. Tórshavn 1984.

I anledning af etårsdagen for Nordens Hus' åbning på Færøerne har huset udsendt en publikation om virksomheden i det første år. I sin artikel om færøsk som kirkesprog giver Lisbeth H. S.

Michelsen en redegørelse for færingernes kamp for – og også modstand mod – at få indført modersmålet som kirkesprog. *EB*

Mål & Mæle. 9. årgang, nr. 4. Redigeret af Erik Hansen og Ole Togeby. Jul. Gjellerups Boghandel, København 1984. 32 s.

Dette nummer indeholder bl.a. *Carsten Elbro*: Skrift og læsning (5 s.), nogle eksempler på hvordan den sprogvidenskabelige beskrivelse af skriftens grundprincipper kan bruges i en analyse af de forudsætninger, der er kritiske hos eleven i den første læseudvikling, og som eventuelt mangler hos elever med særlige læse- og skrivevanskeligheder, *Erik Hansen*: Kan man tillade danskere at skrive dansk? (4 s.), et forsøg på at svare på spørgsmålet om hvor striks det er nødvendigt at være over for indslag i skriftsproget fra dialekterne eller fra de egnsprægede former af rigsdansk, de såkaldte regionalsprog, og *Ole Togeby*: Skriften på væggen (12 s.), en illustreret vejledning i og omkring den skrivekunst der hedder graffiti.

I den faste sprogbrevkasse, *Sprogligheder* (4 s.), findes der flere spørgsmål og svar vedrørende god, dårlig, rigtig og forkert sprogbrug. *CH*

Mål & Mæle. 10. årgang, nr. 1. Redigeret af Erik Hansen og Ole Togeby. G. E. C. Gad, København 1984. 32 s.

Hovedartiklen i dette nummer er *Ole Togeby*: Vittigheder (13 s.), en nærmere analyse af den psykologiske mekanisme der udløser latteren hos dem der hører vittigheden. Desuden bringer *Jens Juhl Jensen*: Lad tusind sprogblomster blomstre (3 s.), en kritisk anmeldelse af Pia Riber Petersens *Nye ord i dansk 1955-75*, og *Jens Normann Jørgensen*: Er selskabet pligtig uopholdelig at meddele sikrede nedennævnte eller skal vi fortælle Dem det straks? (6 s.), en omtale af forsikringsbranchens sprog.

På sidste side forklarer *Erik Hansen*: *Mål og mæle* baggrunden for valget af bladets navn. Bladet beskæftiger sig både med sprogsystemet og sprogbrogen, Saussures *langue* og *parole*. Og så opdagede redaktørerne at dansk har haft udtryk for begge dele siden vikingetiden, nemlig *mål* (*langue*) og *mæle* (*parole*). *CH*

Nielsen, Ebbe Dam: *Mundtlige udtryksformer*. H. Hagerups Forlag, København 1984. 60 s.

Bogen er beregnet for danskundervisningen på 7.-10. klassetrin og giver en indføring i en række mundtlige udtryksgenrer, fx oplæsning, foredrag, at holde tale, diskussion, notatteknik, mødeteknik og den mundtlige prøve i dansk til folkeskolens afgangsprøver. De enkelte udtryksgenrer er forklaret og forsynet med vejledninger og opgaver. *EB*

Nissen, Gunnar: Hvilket forholdsord? Branner og Korch, København 1984. Ca. 140 s.

Bogen er en alfabetisk ordnet liste over stikord der indgår i vendinger indeholdende forholdsord. For eksempel står der ved opslagsordet *forslag*: et f. *til* forbedring af forholdene; et f. *til* lov; et f. *om* nedsat arbejdstid; bringe *én i* forslag som formand. Udvalget af stikord virker meget tilfældigt; i visse tilfælde er oplysningerne utilstrækkelige og i andre nærmest overflødige. Alligevel kan bogen nok være til hjælp, for danskere der har problemer med fx *ad* og *af* og måske især for udlændinge som har problemer med at lære de genuine danske vendinger med præpositionsforbindelser. *EB*

The Nordic Languages and Modern Linguistics 5. Proceedings of the Fifth International Conference of Nordic Languages and Modern Linguistics in Århus 27/6-1/7 1983. Redigeret af K. Ringgaard og Viggo Sørensen. Aarhus Universitet, Århus 1984. 413 s.

Dette bind indeholder sektionsforedragene og plenarforedragene fra den Femte Internationale Konference om Nordiske Sprog og Moderne Lingvistik, som blev holdt i Århus sommeren 1983. Blandt plenarforedragene kan nævnes *Sture Allén*: Statusrapport om skandinavisk datalingvistik, *Erik Andersson*: Nordisk syntaxforskning; teoretiska rammar och utvecklingsmöjligheter og *Anatoly Liberman*: Scandinavian accentology from a Germanic perspective. Af særlig interesse er *Ole Togeby*: Teksten er skabt af mennesket; om hermeneutisk tekstvidenskab i Skandinavien, der bringer en eksemplarisk indføring i tekstlingvistikens forskellige metoder, og *Oskar Bandle*: Nordiske sproghistorier; vurderinger og krav, der foretager en kritisk gennemgang af de eksisterende nordiske sproghistorier, heriblandt Peter Skautrups *Det danske Sprogs Historie*. Sidstnævnte artikel indeholder også en meget nyttig bibliografi over både skandinaviske og udenland-

ske bidrag til historisk sprogvidenskab i almindelighed og især til de nordiske sprogs historie.

Blandt sektionsforedragene kan fremhæves *Kurt Braunnüller*: Fandtes der en fonotaktisk analyse i middelalderen?, *Lars Heltoft*: Teknik og talehandlinger som ideologi; om tematik og relevansstrukturer i tekster om økonomi, *Erik Vive Larsen*: Jens Pedersen Høysgaards beskrivelse af dansk syntaks og *Kjell Ivar Vannebo*: Mot allmen skriveferdighed i Norge. CH

NyS 14. Nydanske Studier & Almen Kommunikationsteori. Redigeret af Finn Sørensen og Lars Heltoft. Akademisk Forlag, København 1983. 111 s.

Dette nummer, med titlen "Topics in Danish Syntax", bringer en præsentation af Chomskys "extended standard theory" (EST) ved hjælp af eksempler fra det danske sprog.

I den første artikel, *Finn Sørensen*: The Extended Standard Theory – A presentation with reference to topicalization in Danish (29 s.), bliver selve teorien introduceret, i den form den blev udviklet af Chomsky i hans "Lectures on Government and Binding" (1981), og derefter bliver enkelte af teoriens hypoteser afprøvet på danske sætninger. Forfatteren har indarbejdet forslag til videre læsning efter hvert hovedafsnit og slutter med en bibliografi over litteratur inden for transformationsgrammatik og almen dansk syntaks.

Michael Herslund: Particles, Prefixes and Preposition Stranding (38 s.) undersøger reglerne for præpositionernes forekomster i stillinger adskilt fra deres objekter, fx i sætninger af typen "Hvem tænker du på?", og sammenligner danske syntaktiske fænomener af denne art med forholdene i forskellige andre germanske sprog. Forfatterens sprogtopologiske overvejelser leder frem til den konklusion at "preposition stranding" er stærkt afhængig af forskellige andre syntaktiske egenskaber.

Sætningskløvning er emnet i den sidste artikel, *Henning Nølke*: Clefing in Danish? (40 s.). Forfatteren begynder med at karakterisere kløvning og afgrænse ægte sætningskløvninger fra lignende fænomener. Dernæst diskuterer han forskellige forslag til en beskrivelse af syntaktiske konstruktioner af denne type og præsenterer sin egen analyse. Artiklen afrundes med en vurdering af denne form for analyse i forhold til almen lingvistisk teori, dvs.

Government and Binding Theory (GB-Theory) i denne sammenhæng. *CH*

Pécseli, Benedicta: Sproget og edb. Carlsen Informatik, København 1984. 64 s.

I en delvis causerende form beskæftiger forfatteren sig med forholdet mellem naturligt sprog og programmeringssprog. Fremstillingen tjener øjensynlig det formål at vise datamaskinernes begrænsede status som blotte redskaber og at advare folk mod at tro noget andet. Ved hjælp af udvalgte træk i det naturlige sprog, især inden for syntaks og semantik, men også med lidt tilsætning af sprogpsykologi, sammenlignes naturligt sprog og programmeringssprog. Forfatteren lover på de første sider at demonstrere hvordan programmeringssprogene påvirker og vil påvirke det naturlige sprog og vores brug af det. Men kun to steder i bogen holdes løftet, så vidt jeg kan se. Det ene sted drejer sig om udtryk fra edb-verdenen anvendt som mulige slangudtryk, fx "Du har vist ikke for mange bits" i stedet for "Du er vist ikke for klog". Det andet sted er en tænkt samtalsituation på bistandskontoret, hvor sagsbehandlerens ordvalg i spørgsmålene til klienten styres af den tekst der er kaldt frem på skærmen. *EB*

Petersen, Pia Riber: Nye ord i dansk 1955–75. Under medvirken af *Jørgen Eriksen.* Dansk Sprognævns skrifter nr. 11. Gyldendal, København 1984. 678 s.

Denne bog, som har sit udgangspunkt i de ældre nyordslister der tidligere er blevet offentliggjort i fællesnordisk og dansk regie (Nordiske sprogproblemer 1956–67 og Ny ord i dansk 1968–69 og 1970–71), er den danske parallel til Nyord i norsk 1945–1975 (udgivet 1982 af Norsk språkråd) og til det kommende svenske nyordsleksikon. I modsætning til den norske ordbog giver Nye ord i dansk 1955–75 ingen definitioner, men forsøger i stedet at belyse ordene udelukkende ved hjælp af en række citater. Citaterne er forsøgt ordnet systematisk i følgende typer (alle er dog ikke repræsenteret ved hvert opslag): ældste belæg, ældste aviscitat, første belæg i officielt sprog (dvs. i love, cirkulærer, bekendtgørelser o.l.), distancebelæg (dvs. belæg der angiver at brugeren tager afstand fra ordet fordi det er nyt), vurderingsbe-

læg (dvs. belæg der angiver at brugeren vurderer ordet negativt fordi det er nyt), betydningsbelæg (dvs. citater der belyser ordets betydning ved hjælp af forklaringer, definitioner, synonymer, antonymer o.l.) og normalbelæg (dvs. belæg der bare viser ordet i brug uden at det virker påfaldende).

Bogen er til dels blevet redigeret ved hjælp af en mikrodata-mat, og det har derfor været muligt at fremstille en række registre over orddannelsestyper og over låneordstyper inden for de respektive långivende sprog. Bogen indeholder også en nyttig baglænsordliste og en liste over opslagsord ordnet efter årstal for første belæg.

Nye ord i dansk 1955–75 er deskriptiv og ikke præskriptiv. Når et ord er blevet optaget, betyder det blot at dets anvendelse er registreret, men ikke at Sprognævnet anbefaler brugen af det.

Foruden Dansk Sprognævns excerptsamling er Supplementet til Ordbog over det danske Sprogs seddelsamling blevet anvendt, både til at udskille ord med belæg fra før 1955 og til at levere mange af de ældste citater for de ord der er blevet optaget. *CH*

ROLIG-papir. Nr. 29. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1983. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 56 s.

Dette nummer i den fortsatte serie af arbejds-papirer udsendt af lingvistgruppen ved RUC indeholder to artikler: *Knud Anker Jensen*: Kontrastiv hverdag. Et alternativt 'Landeskunde'-seminar (38 s.) og *Niels Haastrup*: Fremmedsprog i det sprogsociologiske billede i Danmark (18 s.). Den første artikel beskæftiger sig med problemerne omkring interkulturel kommunikation, specielt mellem dansk og tysk. Den anden artikel, som er en lettere bearbejdet version af forfatterens foredrag ved den Femte Internationale Konference om Nordiske Sprog og Moderne Lingvistik i Århus, 1983, giver et overblik over en række sprogsociologiske fænomener vedrørende danskernes brug af fremmedsprog, specielt inden for turistsektoren. *CH*

ROLIG-papir. Nr. 30. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1984. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 50 s.

Dette nummer i ROLIG-serien indeholder et bidrag af *Jochen*

Rehbein: Reparative Handlungsmuster und ihre Verwendung im Fremdsprachenunterricht. Artiklen omhandler flere af de praktiske og teoretiske problemer der opstår i forbindelse med den form for fremmedsprogsundervisning der har sit udgangspunkt i sprog handlinger i specifikke sociale situationer. *CH*

ROLIG-papir. Nr. 31. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1984. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 51 s.

Arbejds papirerne i dette nummer af ROLIG-papirer udgør to artikler: *Hartmut Haberland* og *Jacob L. Mey*: Godt Peer Gynt er halve verket og *Hartmut Haberland*: A Field Manual for Readers of "The Problem of Meaning in Primitive Languages" by Bronislaw Malinowski. I den første artikel forsøger forfatterne at tilbagegive John Ole Askedals tolkning (Maal og Minne 1983) af navnet *Peer Gynt* som det tyske ord *beginnt*, bl.a. ved at inddrage fonetiske og sproghistoriske argumenter. Den anden artikel består af en samling citater, kort og bio-bibliografisk materiale vedrørende Malinowskis arbejder, hovedsageligt beregnet som en hjælp til læserne af bl.a. "The Problem of Meaning in Primitive Languages". *CH*

ROLIG-papir. Nr. 32. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1984. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 151 s.

I dette nummer af ROLIG-papirer finder man en detaljeret historisk redegørelse for forskningen inden for kønsspecifikke forskelle i sprogstruktur og sprogbrug fra Otto Jespersen til i dag, *Annette Bennicke*: "Dieu a créé la femelle, l'homme a fait la femme" – En rekognoscering i dansk og udenlandsk kønssprogsforskning. Afhandlingen beskæftiger sig indledningsvis med ældre danske kønssprogsforskere arbejder, heriblandt Otto Jespersen, Knud Hjortø og Peter Skautrup. Derefter behandles den moderne udenlandske kønssprogsforskning, med omtale af artikler m.v. vedrørende såvel sproget (bl.a. Rolv Mikkell Blakar, Else Ryen, Barbara og Gene Eakins) som sprogbrugen (bl.a. Torun Gulliksen, Robin Lakoff) og kommunikation i almindelighed (bl.a. Pamela Fishman, Nancy Henley). Til sidst diskuterer Annette Bennicke moderne dansk kønssprogsforskning udført både af

sprogfolk (Mette Kunøe, Ole Tøgeby) og af andre (Suzanne Giese, Pål Dahlerup). Hvert hovedafsnit ledsages af en sammenfatning, og hele bogen afrundes med en konklusion, der sammenligner den danske og den udenlandske forskning inden for området både hvad angår metoder og resultater. Afhandlingen slutter med at konstatere at der ikke findes et sprog der er specifikt for kvinden, men at der alligevel findes et sprog der er karakteristisk for kvinder, ikke fordi de er kvinder men fordi de har en stilling i samfundet der placerer dem i en laverestående socialgruppe end manden. En række illustrative teksteksempler bringes som bilag, efterfulgt af en selektiv litteraturliste. *CH*

ROLIG-papir. Nr. 33. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1984. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 73 s.

Titlen på dette nummer af ROLIG-arbejdspapirer er Relevans og intention. To analyser af en massemedietekst om økonomisk politik.

Under overskriften "Relevante temaer" bidrager *Lars Heltoft* med to papirer om relevans og tekstanalyse. Det første bidrag, Relevans (23 s.), er teoretisk orienteret. Med udgangspunkt i Grices maximer gør forfatteren først rede for forskellen mellem emnerelevans og modtagerrelevans i kommunikation, bl.a. ved hjælp af Berger og Luckmanns begreb om relevansstrukturer, om den måde vores sociale videnslager er afhængig af vores sociale placering og pragmatiske interesser. Dernæst drøftes popularisering, den kommunikationsopgave der består i at ændre en teksts modtagerrelevans så den bliver forståelig for brede modtagergrupper. Dette teoretiske afsnit afrundes med en redegørelse for hvorledes relevansnormer forholder sig til tekstlige organisationsformer som komposition og tema. Bidrag nummer to, Teknik og talehandlinger som ideologi – om relevans og tematik i en avisstekst om økonomi (25 s.), illustrerer hvorledes de teoretiske begreber kan udnyttes i en praktisk tekstanalyse. I dette afsnit kommer forfatteren ind på forståelsen af temaer som relevansstrukturer, relevansanalysens betydning for opstillingen af temaer, specielt i ikke-fiktive tekster, og relevansanalysens betydning som redskab i en diskussion af teksters diskursberedskab. Foruden relevansanalysen belyser forfatteren også tekstens tematik,

komposition, forudsætningsstrukturer, sproghandlinger og samfundsmæssige funktion.

I tilknytning til den forrige teoretiske og praktiske behandling af relevans bringer *Uwe Geist*: Meningsproduktion og legitimation (25 s.) nogle overvejelser omkring teksten som produkt af en intenderet handling. Her fokuseres på tekstens udgangspunkt og mål og på dens legitimerende funktion. *CH*

ROLIG-papir. Nr. 34. Roskilde Universitetscenter, Lingvistgruppen. 1984. Distr.: ROLIG, Roskilde Universitetscenter, hus 21.2. Postboks 260, DK-4000 Roskilde. 36 s.

Teksten til dette ROLIG-papir, *Niels Haastrup*: Uddrag af Christen Jensen Fauerybes papirer samt bilag. Handout fra Sjäölösymposiet September 1984, er med få ændringer identisk med forfatterens hand-out til foredraget ved Sjäölösymposiet den 17.–20. september 1984: "Behovet och bruket av skrift inom 1800-talets förvaltning, näringsliv och privatkommunikation – sett i förhållande till de nordiske skriftspråkens utveckling". Selve foredraget vil blive publiceret i symposierapporten fra Nordisk Språksekretariatet. Materialet her består af et uddrag af de optegnelser som Christen Jensen Faueryby gjorde under sin tjenestetid ved Fyenske Infanteriregiment fra 1810–17. Optegnelserne omfatter stof af tre typer: 1) dagbogsstof på basis af marchtabeller, 2) Parlør- og nomenklaturstof, dansk-fransk, og 3) viser, mest sol-dater viser. *CH*

Skrift og Samfund, Temarapport nr. 1, Udgivet af Center for Sammenlignende Kulturforskning, Københavns universitet. Februar 1984. Distr.: Center for Sammenlignende Kulturforskning, Kejsergade 2, DK-1155 København K. 125 s.

Bidragene til dette første temanummer om det tværfaglige emne "Skrift og Samfund" udgør en række foredrag holdt ved Københavns Universitet den 5. december 1983. Disse foredrag havde som hovedemne skriftens historiske, sociale og psykologiske funktion og betydning.

Blandt artiklerne kan man fremhæve *Steen Larsen*: Skriftens autoritet – om skriftens og de kognitive processers udvikling (23 s.), et forsøg på at illustrere sammenhængen mellem skriftform og neurologisk funktion, *Frans Gregersen*: Sproghistorie og skrift-

historie (5 s.), der argumenterer for at det der rekonstrueres når sproghistorie bliver til skrifthistorie, er et billede af dansk sprog inden for forskellige sfærer, som via tolkning udmunder i en fiktion af en fælles norm, og *Benny Karpatschof*: Informations-teknologi som skriftens ophævelse (14 s.), der viser at selve skellet mellem skrift og ikke-skrift er ved at tabe sit meningsindhold. *CH*

SPRINT. Sproginstitutionernes Tidsskrift. 1984, nr. 1-3. Udgivet af Handelshøjskolen i København. Hvert nummer er på ca. 32 s. Distr.: SPRINT, Handelshøjskolen i København, Fabrikvej 7, DK-2000 København F.

Dette tidsskrift indeholder korte artikler af interesse for Handelshøjskolens sprogfag, både fremmedsprogene og dansk. Blandt indholdet i 1984-numrene kan nævnes *Steffen Leo Hansen*: Datalingvistik (nr. 2, 15 s.), en beskrivelse af fagområdet datamatisk lingvistik og især af det man beskæftiger sig med på Handelshøjskolen, *Anette Willemoes*: Er der system i galskaben (nr. 3, 6 s.), en redegørelse for oversættelse til spansk af danske sammensatte verber der udtrykker bevægelse, *Lars Henriksen*: Liv og død i sproget (nr. 3, 3 s.), om de glidende overgange mellem sprogets semantiske ekstremer og deres tilstedeværelse i sociale sammenhænge, og *Niels Davidsen-Nielsen*: Om psykolingvistik og fortællelser (nr. 3, 10 s.), en fonetikers syn på talefejl som nogle regelbundne og delvis forudsigelige størrelser.

Midtersiderne i bind 3 indeholder en artikel- og forfatterfortegnelse for SPRINT 1977/1-1984/3. *CH*

Sprog og Køn. Modersmål-Selskabets Debatbog no. 4. C. A. Reitzels Forlag A/S, København 1984. 70 s.

Denne fjerde debatbog i Modersmål-Selskabets serie "Hvor går dansk hen?" er et forsøg på at besvare spørgsmålet om der findes et særligt kvindesprog og et særligt mandssprog. Bogen er ikke ment som et bidrag til videnskaben men er udgivet med det formål at skabe debat, stille spørgsmål og provokere.

Bogens syv bidragydere er alle kvinder. Blandt disse er der særlig grund til at fremhæve *Inger-Lise Hjordt-Vetlesen*: Om sproget, kønnet og kunsten – sat lidt på spidsen (9 s.), der bidrager med en velgennemtænkt problematisering af fordommene om-

kring kvindespecifikt sprog og en særlig kvindelig form for sprogbrug. De resterende artikler er: *Gretelise Holm*: Sprog er magt (6 s.), *Nynne Koch*: Kvindeforskning og kvindesprog (6 s.), *Jytte Willadsen*: Kønsdiskriminerende diagnoser (10 s.), *Ulla Ryum*: Findes der en kvindelig særlighed? (7 s.), *Merete Stistrup Jensen*: Ligger den kvindelige nydelse i det orale sprog? (10 s.) og *Ingeborg Appel*: Om Gittes sprog og Jespers (10 s.). CH

Sprog & Samfund. Nyt fra Modersmål-Selskabet. Nr. 1, 2 og 3-4, 1984. Redigeret af Niels Alsted. Jørn Thomsen Offset ApS, Kolding 1984.

Dette blad, medlemsbladet for Modersmål-Selskabet, består af et par mindre artikler, nogle korte anmeldelser og enkelte meddelelser om selskabets virksomhed. Hvert blad fylder mellem 12 og 16 sider i A5-format. Se omtalen af 1. årgang i *Sprog i Norden* 1984, s. 119.

Hovedartiklen i nr. 1 er *Asger Baunsbak-Jensen*: Vi må synge påny (3 s.), en hyldest til den danske sang foranlediget af en husmoderdag i Jylland for et par år siden. *Arne J. Hermann*: Nu rettes der op på danskundervisningen i folkeskolen (2 s.) bringer en redegørelse for den nye læseplan for faget dansk i folkeskolen, hvori litteraturen igen bliver rygraden i faget. Dette nummer indeholder også en anmeldelse af selskabets egen publikation, *Det levende Ord* (se omtalen i *Sprog i Norden* 1984, s. 107 f.).

Af indholdet i nr. 2 kan nævnes *Jørgen Stegelmann*: Reklamens sprog er underfuldt (4 s.) og *Gerda Thastum Leffers*: Sprogsyn og sprogrøgt (1 s.), et uddrag af hendes indlæg på Selskab for Nordisk Filologis temadag om sprogsyn og sprogrøgt.

Nr. 3-4 indeholder bl.a. *Grethe Rostbøll*: Sprog, samtale og samfund (4 s.), *Tom Høyem*: Sammenhængen mellem sprog og demokrati (3 s.), en gengivelse af forfatterens artikel i *Kristeligt Dagblad* på dagen for Modersmål-Selskabets generalforsamling, og *Asger Baunsbak-Jensen*: Den politiske tale (2 s.), et afsnit fra takketalen ved generalforsamlingen, hvor Baunsbak-Jensen modtog selskabets Modersmål-Pris for 1984. Dette nummer indeholder også en række indlæg under overskriften "De flade a'er - endnu en gang til debat" (2 s.). De såkaldte flade a'er har lige fra Modersmål-Selskabets stiftelse været fremhævet som en almindelig og forkastelig sprogejl, som selskabet burde bekæmpe. Bla-

det bringer også en anmeldelse af Nye ord i dansk 1955-75, skrevet af Georg Søndergaard under titlen "Ord, ord, ord!" (oversættelseslån fra Shakespeare?), og en omtale af selskabets egen publikation, Sprog og Køn. CH

Symposium zur Lexikographie. Proceedings of the Symposium on Lexicography September 1-2, 1982, at the University of Copenhagen. Udgivet af Karl Hyltdgaard-Jensen og Arne Zettersten. Germanistische Linguistik 5-6, 1982. Georg Olms Verlag, Hildesheim 1983. 228 s.

Symposierapporten indeholder bl.a. et foredrag af *Herbert Ernst Wiegand*: Theorie der lexikographischen Sprachbeschreibung. Derudover præsentationer af og leksikografiske problemer i forbindelse med igangværende ordbogsprojekter ved Københavns Universitet: Danish-English Dictionary (*Viggo Hjørnager Pedersen*), Dänisch-deutsch Wörterbuch (*H. Verner Larsen, Elisabeth Møller, Arne Dittmer, Mogens Wied Jørgensen*) og Dictionary of Early Modern English Pronunciation (*Arne Zettersted, Hanne Lauridsen og Inge Kabell*). Der er også grund til at nævne *Broder Carstensen*'s foredrag, English Elements in the German Language: Their Treatment and Compilation in a Dictionary of Anglicisms, og *Bo Seltén*: English in the Swedish Press. An Analysis of Types.

Bogen er tilegnet *Egon Bork* i anledning af hans 50-års jubilæum som leksikograf (Gyldendals røde ordbøger mellem dansk og tysk). Jubilaren bidrager med en redegørelse om disse ordbøger i tidsrummet 1902-82. EB

Sørensen, John Kousgård: Patronymer i Danmark 1. Runetid og middelalder. Akademisk Forlag, København 1984. 220 s.

Hensigten med denne bog er at belyse patronymerne i Danmark i deres oprindelse, udvikling og funktion. Den foreliggende fremstilling behandler patronymers historie indtil reformationen (1536). I et kommende bind er det hensigten at følge udviklingen frem til nutiden.

Som baggrund for diskussionen inden for Danmark indledes bogen med en oversigtsmæssig redegørelse for patronymernes forekomst i andre områder, især der hvor navngivning på den ene eller den anden måde har haft betydning for den danske (og

nordiske) navngivning. Derefter bringer forfatteren en detaljeret redegørelse for de forskellige former for patronymer (suffikspatronymet, kompositumspatronymet og fleksionspatronymet), for deres dannelsesbasis i eksisterende sproglige forhold og for deres brug.

Bogen afrundes med en sammenfatning på engelsk og en fyldig kilde- og litteraturfortegnelse (med forkortelser). *CH*

Terkelsen, Povl: Dansk for voksne indvandrere – En håndbog.

Under medvirken af Gunnar Frost Olesen. Udvalget vedrørende undervisning i dansk for voksne indvandrere. Indenrigsministeriet, J. H. Schultz A/S, København 1984. 125 s.

I juli 1982 nedsatte indenrigsministeren, efter beslutning i regeringens indvandrerudvalg, et udvalg vedrørende undervisning i dansk for voksne indvandrere. Udvalget fik bl.a. til opgave at kortlægge den eksisterende undervisning inden for området, og som led i dette arbejde iværksatte udvalget udarbejdelsen af en oversigt over eksisterende undervisningsmateriale, omfattende såvel en registrering og en beskrivelse af materialet som vurdering af materialets anvendelsesmuligheder over for forskellige målgrupper i indvandrerbefolkningen. Resultatet blev nærværende publikation.

Bogen er ordnet i 9 afsnit: 1) materialer til undervisning i dansk for fremmedsprogede, 2) lærebøger i dansk via fremmedsprog, 3) bibliografier, kataloger og litteraturlister, 4) dansk som fremmedsprog og fremmedsprogspædagogik i almindelighed, 5) litteratur om indvandrerne og deres baggrund, 6) rapporter, arbejds-papirer m.v. angående indvandrerforhold, undervisning o.l., 7) tidsskriftsfortegnelse, 8) efterord af Gunnar Frost Olesen og 9) adresseliste. Bogen er også forsynet med et titelregister og et personregister. *CH*

FINLAND

Av Mikael Reuter (MR) och Eivor Sommardahl (ES)

Fackspråk och översättningsteori: VAKKI-seminarium III. Vörså 29–30.1.83. Vasa högskola. Institutionen för språk. Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk. Vasa 1983. 154 s.

Fackspråk och översättningsteori. VAKKI-seminarium IV. Vörså 28–29.1.84. Vasa högskola. Institutionen för språk. Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk. Vasa 1984. 138 s.

Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk, som verkar vid Vasa högskola, har sedan 1981 arrangerat årliga seminarier i Vörså. I 1983 års seminarierapport ingår bl.a. ett sammandrag av Christer Lauréns föredrag över temat Termer och fackspråk, där han granskar termtätheten inom olika fackområden. Lauréns undersökning visar bl.a. att termtätheten är störst inom elteknikens område och minst inom databehandlingen. Marianne Nordman har i sin undersökning rubricerat Fackspråk och meningsbyggnad, visat bl.a. att två texttyper – eltekniska texter och juridiska texter – profilerar sig mot de övriga och mot varandra. Irma Sorvali redogör i Inforem i översättning för sitt försök att med hjälp av en teoretisk modell mäta mängden och arten av information i original respektive översättning. Utgångspunkten för Hannu Tommolas studie Iakttagelser om verbkomplement är Bengt Sigurds artikel "Varför ett hus kan brinna både upp och ned", där Sigurd behandlar betydelsen hos partiklarna *upp* och *ned* som komplettering till verbet. Tommola redogör för sin undersökning av de aktuella verbbetydelseerna utgående från ryskans verbaspekt och från objektets kasus i finskan.

I seminarierapporten från år 1984 ingår bl.a. Christer Lauréns undersökning Termernas olika roller i olika teknolekter. Laurén redogör för hur han undersökt termernas roll i eltekniska och juridiska handböcker. Han visar att det finns väsentliga skillnader i textprocess mellan en elteknisk och en juridisk text. Marianne Nordmans artikel Verbalsubstantiv i några svenska teknolekter, är ett delmoment i en pilotundersökning av datatekniska, eltekniska, juridiska och företagsekonomiska texter. Nordman visar att en anmärkningsvärd grupp av substantiv i facktext utgörs av

verbalsubstantiv. Tuuli Forsgren skall lägga fram en doktorsavhandling i ämnet Problem vid översättning av finska participattribut till svenska. Pilotundersökningen, som seminarierapporten bygger på, visar att finska participattribut och deras översättning till svenska är ett område värt en kontrastiv undersökning. *ES*

Festskrift till Åke Granlund 28.4.1984. Studier i nordisk filologi 65. Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland. Nr 517. Hangö 1984. 314 s.

Festskriften till Åke Granlund innehåller sammanlagt 28 bidrag från olika delområden inom nordistiken, bl.a. namnforskning, dialektologi och kontrastiv språkforskning. Cirka hälften av artiklarna berör namnfrågor, framför allt ortnamns- men också personnamnsfrågor.

Flera av uppsatserna i festskriften kan vara av intresse för språkvården. I artikeln Informationsstruktur och syntax i Gustav I:s brev granskar Ingegerd Nyström informationsstrukturen och syntaxen i 24 brev som ingår i Gustav den förstes registratur. Björn Pettersson beskriver i sin artikel Hortativt presens i nusvenskan, bruket att i finlandssvenskt vardagstal använda presens i uppmaningssatser i stället för imperativ. Han konstaterar bl.a. att kategorin hortativt presens som helhet betraktad skulle ha utvidgats med tyskt språkbruk som inspiration och föredöme. Dessutom har kategorin ytterligare utvidgats inom finlandssvenskan efter finskt mönster. Mirja Saari redogör i Några pragmatiska partiklar i svenskt talspråk för sina studier i fraserna förstår du, ser du (sidu), vet du, hör du i finlandssvenskt talspråk.

Andra uppsatser av intresse för språkvården är Tuomo Tevajärvi: Finnars svenska i danska öron, Seija Tiisala: "Ei hätä ole tämän näköinen". Att tolka och översätta ordspråk och talesätt och Kaj Wikström: Vårt komplicerade species. *ES*

Laurén, Christer: Lärare om språkriktighet. Vaasan korkeakoulun julkaisuja, Tutkimuksia No 82, Vasa 1982 (2 tryckn. 1984), 74 s.

Forskningsrapporten bygger på en enkät bland finlandssvenska modersmåls lärare i slutet av 1970-talet, med målet att studera lärarnas attityder till representativa klassiska provinsialismer i finlandssvenskan. Lärarnas åsikter om språkriktighetsfrågorna

har satts i relation till regionen (och därmed det regionala språkbruket) samt lärarnas ålder och kön.

Av detaljfrågorna i enkäten gäller nio uttal (bl.a. skillnaden rev/räv, slutändelserna i kallade, huset, kortstavigt uttal, hörbart d i djup, djur) och tio sådana fenomen som kan förekomma både i tal och skrift (sku/skulle, inf. måsta, sg. möss etc). Resultaten av enkäten visar att både lärarnas ålder och regionen har betydelse för attityderna till språkriktighetskraven. I fråga om uttal är det en genomgående tendens att äldre lärare ställer strängare krav på normenligt uttal än yngre, medan det vid formfrågorna tycks vara så att den äldsta gruppen är mindre normativ än de två mittersta.

I regionalt avseende finns de tydligaste skillnaderna mellan nyländska och österbottniska lärare i fråga om uttalsnormen. Skillnaderna är mindre när det gäller företeelser som även kan förekomma i skrift. Enkäten visar att det regionala språkbruket har stor betydelse för de krav som ställs: det är alltså fråga om vilka krav som är realistiska. I viss mån återverkar också tillgången till rikssvensk radio och teve på både språkbruket och attityderna i Österbotten (och självfallet på Åland).

Några relevanta skillnader mellan manliga och kvinnliga lärares attityder kunde inte påvisas.

I enkäten ingick också ett antal öppna frågor där lärarna fick ge sina synpunkter på didaktiska problem och andra språk- och språkriktighetsfrågor i undervisningen, bl.a. svårigheter orsakade av att eleverna är utsatta för stark finskpåverkan eller talar dialekt. Många lärare framhåller att det visserligen är viktigt att eleverna lär sig normerna, men att det inte får ställas så höga krav att de blir hämmade och förlorar sin spontanitet och sin lust att använda språket. Vidare efterlyses läromedel i språkriktighet, en modern uttalsordlista och andra liknande hjälpmedel.

I en kort exkurs behandlas lärarnas inställning till *dom* som subjektform. Det framgår att *dom* håller på att vinna terräng i elevernas språk också i områden där det tidigare varit mindre vanligt, men ändå är det bara 6 % av lärarna som accepterar det både i tal och i skrift och 68 % som accepterar det i tal. Rapporten avslutas med ett diskuterande kapitel där frågeställningarna sätts in i ett större sammanhang. Bl.a. dras paralleller till situationen i det franska Canada. MR

Laurén, Christer: Canadian French and Finland Swedish: Minority Languages with Outside Standards, Regionalisms and Adstrata. International Center for Research on Bilingualism, Publication B-122, Quebec 1983. 28 s.

Den i många avseenden intressanta jämförelsen mellan franskan i Canada och svenskan i Finland hade varit värd att publiceras i en mindre anspråkslös form än denna stencilerade monografi, som dessutom är svår att få tag i för en nordisk publik.

Författaren diskuterar likheter och olikheter mellan de betingelser som de två minoritetsspråken existerar under, med särskild uppmärksamhet riktad på språknorm och språkvård. I båda språkområdena är det ett ständigt aktuellt problem i vilken mån man måste följa den utifrån (från Frankrike resp. Sverige) kommande normen och i vilken mån man kan acceptera en egen norm med anknytning till den egna identiteten. De många citaten från diskussionen i Quebec visar hur likartade problemställningarna i många fall är. En av de största svårigheterna är i bägge länderna hur man skall ställa sig till det starka inflytandet från majoritetsspråken engelska och finska.

Samtidigt finns det också klara olikheter. De gäller både den historiska utvecklingen och den aktuella språkliga situationen, liksom också attityder och identitetskänsla. Också relationen mellan de närbesläktade språken engelska och franska är väsentligt annorlunda än mellan de obesläktade finska och svenska.

I en not slår författaren ett slag för de engelska termerna *Finland Swedes* och *Finland Swedish*, med relativt väl underbyggda argument. MR

Nyholm, Leif: Helsingforssvenska – tre studier i talspråk. Helsingfors 1984. 177 s.

Leif Nyholms sammanläggningsavhandling består av tre tidigare publicerade studier föregångna av en sammanfattning på trettio sidor. Den äldsta studien, Formväxling i helsingforssvenskan, publicerades 1976 som rapport nr 44 från Forskningskommittén i Uppsala för modern svenska (FUMS). De två andra har ingått i serien Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet, serie B (nr 4, 1980: Svenskan i Helsingfors, i volymen Helsingfors två språk, och nr 8, 1984: Svenskt stadsmål i Helsingfors).

Studierna behandlar det svenska talspråket i Helsingfors, med huvudvikten lagd på morfologisk och i viss mån fonologisk variation i olika socialgrupper. Också påverkan från å ena sidan de omgivande svenska dialekterna, å andra sidan majoritetsspråket finskan behandlas i avhandlingen.

Sammantaget ger de tre studierna en god bild av framför allt de morfologiska och morfofonologiska huvuddragen i Helsingforssvenskt talspråk – ett språk som i många avseenden avviker från den norm som skolan lär ut. *MR*

Svenska ortnamn i Finland. Red. av Kurt Zilliacus och Ulla Ådahl-Sundgren. Forskningscentralen för de inhemska språken. Skrifter 2. Fjärde upplagan. Helsingfors 1984. 112 s.

Handboken Svenska ortnamn i Finland har utkommit i en nyredigerad fjärde upplaga. Liksom sina föregångare från (1897), 1926, 1939 och 1963 är den en alfabetisk förteckning över de centrala svenska ortnamnen i landet, med uppgifter om vad namnen betecknar och vilka deras eventuella finska motsvarigheter är. Boken ger besked om vilka parallellnamn som är officiellt fastställda, allmänna i språkbruket eller bara lokalt eller historiskt brukliga. Uttalsuppgifter ger för sådana namn vars uttal kan anses vålla svårigheter. I slutet av boken finns ett fullständigt finskt-svenskt register. *ES*

Tiisala, Seija (utg.): Grammatiska kontraster. Problem i svensk grammatik i kontrastiv belysning. Publications de l'Association Finlandaise de Linguistique Appliquée n:o 35, Helsingfors 1983. 211 s.

Bristen på avancerade kontrastiva jämförelser mellan finskans och svenskans grammatiska strukturer har varit påfallande med tanke på Finlands tvåspråkighet. En bok som denna är därför ytterst välkommen. Den är enligt företalet främst avsedd för universitetsundervisningen, med finskspråkiga studerandes speciella svårigheter som utgångspunkt. De rikligt och konkret exemplifierade artiklarna behandlar emellertid frågor som är relevanta också för t.ex. översättare.

Boken inleds med en artikel av Erik Andersson om satsdelarna och deras placering i ljust av kasusgrammatik och textlingvistik. Författaren behandlar bl.a. subjekts- och objektsval och olika fall där svenskan eller finskan har flera alternativa strukturer för att

beskriva ett betydelseinnehåll (Oskar tvättade sin babys ansikte/sin baby i ansiktet/ansiktet på sin baby).

May Reinikainen skriver om korrelet med determinativ syftning och tar upp olika strukturskillnader i detta avseende. Bruket av bestämd och obestämd form samt motsvarigheterna till finskans genitiv respektive konditionalis behandlas i artiklar av Lilian Ingman-Lindholm, Antti J. Pitkänen och Kai A. Saanila. Marketta Sundman skriver om verbens s- och sig-form i svenskan och jämför finsk och svensk passiv.

Boken avslutas med två artiklar om ord och uttryck av Arto Kirri och May Reinikainen. *MR*

Törnudd-Jalovaara, Elisabet: Det multifunktionella skall. Meddelanden från institutionen för nordisk filologi vid Uleåborgs universitet, serie B nr 6, Uleåborg 1984. 80 s.

Boken är en reducerad version av författarens licentiatarbete med en tillämpning av de viktigaste resultaten på nytt material. En av utgångspunkterna är finska elevers svårigheter med användningen av *skall*, framför allt på det sättet att *skall* + infinitiv används för att uttrycka rent futural betydelse.

Med ett stort antal belysande exempel visar författaren vilken mångfald av funktioner hjälp verbet *skall* kan ha i svenskan. Funktionerna delas upp i tre huvudgrupper: direktiv, deskriptiv och expressiv funktion. Däremot menar författaren att den rent futurala funktion som nämns i många grammatikböcker knappast föreligger: också i de fall där *skall* används i meningar med futural betydelse finns någon av de modala funktionerna med. För sina exempel har författaren främst använt skönlitteratur från sekelskiftet (Strindberg och Runar Schildt). Exemplifiering med modernare texter och sakprosa (inte minst myndighetsföreskrifter o.dyl.) skulle knappast ha förändrat den allmänna bilden men kunde eventuellt ha tillfört framställningen ytterligare aspekter.

Det abstrakt vetenskapliga resonemanget och framför allt de många komplicerade termerna kan göra boken svårtillgänglig för läsare utan lingvistisk utbildning. Man får i varje fall hoppas att den bidrar till att motarbeta den vanföreställning om att *skall* + infinitiv är det normala sättet att uttrycka futurum, som ännu på 1970-talet var dominerande i grammatikböcker använda i de finska skolornas svenskundervisning. *MR*

NORGE

Av *Oddrun Grønvik (OG)*, *Ståle Løland (SL)* og *Åsta Norheim (ÅN)*

Almenningen, Olaf: Målstrev og målvokster 1905–1913. Det Norske Samlaget Oslo 1984. 307 s.

Almenningens arbeid om målreisinga, dvs. arbeidet for nynorsk skriftmål frå 1905 til 1913, er ei bok om ei folkerørsle, om det som dreiv henne og korleis ho organiserte seg. Tidlegare språkhistorikarar har av praktiske grunnar skrive mest om det som gjekk føre seg i hovudstaden, i sentralleinga for organisasjonen, i Storting og regjering. Almenningen har teke for seg heile landet, og gjeve oss eit bilete av kva som særmerkte og sameinte dei ulike landslutane. Av særleg interesse er kapitla om grunnorganisasjonen, og om dei arbeidsoppgåvene som rørsla gav seg i kast med. Her får ein samanheng og bakgrunn, slik at det som skjedde – som vi veit om frå før – blir til å forstå.

Almenningen har kunna byggja på eit kjeldetilfang som vart nyoppdaga sist i syttiåra. Til då rekna ein med at alt arkivtilfang frå Noregs Mållag frå før krigen gjekk tapt då bygningen som kontoret var i, vart bomba i 1942. Då mykje av det kom for dagen att, vart det mogleg å gje eit mykje meir heilsleg bilete av den tidlege målsreisinga.

Almenningen har såleis hatt eit svært rikt tilfang å ausa av, og ein kan nok somtid få kjensla av at tilfanget har vore nær ved å overmanna han. Dokumentasjonen er rik og utførleg, og gjev eit forvitneleg bilete av tida. Men ein kunne ønskt at Almenningen, med sin kjennskap til perioden, hadde teke seg plass til å kommentera og problematisera noko meir her og der. Kanskje det kjem i ei seinare bok? I mellomtida er denne boka ikkje til å koma utanom for den som vil ha innsyn i voksteren til den norske målreisinga. *OG*

Bull, Tove. Talemålsbasert leseopplæring. Grunnskolerådets informasjonshefte 29, Universitetsforlaget 1984. 48 s.

I 1980 til 1982 vart det gjennomført eit forsøk med første lese- og skriveopplæring på dialekt i nokre førsteklassar i grunnskulen i

Noreg. Både nynorsk- og bokmålsskular var med. Dette heftet byggjer på røynslene frå desse to forsøksåra, og gjev ei innføring i metodikk, bakgrunn og argument for denne opplæringsmåten.

Forfattaren framhevar at talemålsbasert leseopplæring er eit prinsipp for opplæring som ikkje er bunde til ein viss innlæringsmetodikk. Det læraren må gjera, er å syta for at alt skriftleg tilfang elevane får den første tida, er skrive tilnærma lydrett etter dialekten til elevane, og at elevane lærer lydverdien av bokstavane på grunnlag av sitt eige talemål. Målet er å gjera vegen til det å meistra lesing og skrivning lettare for sjuåringane, ved å byggja på det språket dei har med seg inn i skulen. Etter kvart går elevane over til normalmål. I tillegg til den allmenne, kommenterande teksten er det med ein del tabellar som viser resultatata frå testar i lese- og skriveugleik i forsøksgruppa og ei kontrollgruppe, og eit samandrag av reaksjonane hos lærarane og foreldra på denne opplæringsmåten. *OG*

Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur: Henvendelse til Regjeringen om rettskrivningsspørsmålet. Dreyers Forlag 1984. 16 s.

Hensikten med henvendelsen er å "rette oppmerksomheten mot at den offisielle rettskrivning for bokmål stadig er slik innrettet at mange levende riksmålsformer er utelukka frå den eller bare har sekundær status som sideformer i den". Dette blir gjort ved en oversikt over trekk i språksituasjonen som Akademiet mener er av størst interesse i forbindelse med henvendelsen. *SL*

Festskrift til Einar Lundeby 3. oktober 1984, redigert av Bernt Fossetøl, Kjell Ivar Vannebo, Kjell Venås og Finn-Erik Vinje. Novus Forlag 1984. 300 s.

Festskriftet inneheld ei rad artiklar om ulike emne innanfor nordisk språkvitskap. Artiklane er ordna under hovudoverskriftene Utvikling og vekst, Om bestemthet, Ord og ordfølge, Talespråk og riksnorm, Språkhistoriske innhogg.

I det første hovudavsnittet skriv Bernt Fossetøl om urspråk, universalgrammatikk og morsmål. Dei to neste artiklane har overskrifter forma som spørsmål: Akkumulasjonsteorien – en meningsfylt hypotese for studiet av språkvitenskapens historie?

av Even Hovdhaugen og Diakronisk bevissthet – del av vår språklige kompetanse? av Kjell Ivar Vannebo.

I avsnittet Om bestemthet er det ein artikkel av Erik Hansen: Overbestemt og ubestemt proprium. Einar Haugen påviser i sin artikkel eit mylder av former av demonstrative pronomen i tale-målet i Oppdal, og Ulf Teleman fortel om ei undersøking han har gjort av framstillinga av den bundne og den ubundne artikkelen i to danske og tre svenske morsmålsgrammatikkar frå 1600-talet.

Avsnittet Ord og ordfølge begynner med artikkelen Om nad-avleingar i norsk av Alf Hellevik. Så følger Två ordstudier av Lennart Elmevik, Ordføljder i svensk grammatik och retorik av Bengt Loman, og Samsett nafnorð med samsetta liði. Fáein ar athuganir av Baldur Jónsson.

Under overskrifta Talespråk og riksnorm har Gösta Holm artikkelen Kritiskt bidrag till läran om nysvenska rikstalspråket, Ernst Håkon Jahr drøftar utviklinga av *s* framfor *l* i norsk, og Egil Pettersen viser korleis språkleg lokalkoloritt fungerer i to barn-domsskildringar av Torborg Nedreaas og Gerd Brantenberg. I artikkelen Damer sier *kjød* gjer Finn-Erik Vinje greie for utviklinga av "dannet dagligtale" i Noreg, og illustrerer med eksempel korleis synet på kva som særmerkjer "dannet dagligtale", har veksla frå slutten av 1800-talet til i dag. Vinje gjev mellom anna smakebitar på korleis ordformer har glide både oppover og nedover på stilskalaen.

Det siste hovudavsnittet tek for seg språkhistoriske tema og inneheld desse artiklane: Eyvind Fjeld Halvorsen: Om uttalen av *á* i gammelnorsk, Ludvig Holm-Olsen: Jón Eriksson, den første gransker av en gammelnorsk tekst, Allan Karker: Sproget i Norske Lov, Carl-Eric Thors: Två grannspråk i kontakt nu och förr, og Kjell Venås: Arne Bergsgård – målsyn og målarbeid. Venås' artikkel handlar mellom anna om debatten kring den norske rettskrivingsreforma i 1938. Frå nordisk synsstad merker ein seg at det mellom anna vart diskutert om norsk rettskrivingsstrev var ei hindring for nordisk språkleg samarbeid.

Bakarst i festskriftet er det ein bibliografi over Einar Lundebys trykte arbeid 1946–1984. *ÅN*

Gabrielsen, Finn: Eg eller je? Ei sosiolingvistisk gransking av yngre mål i Stavanger. Novus Forlag 1984. 141 s.

Stavanger har vært sett på som en av de norske byene som har skarpest sosial lagdeling i talemålet. På den ene siden har en hatt et folkelig bymål, "gadaspråket", og på den andre den "pene" varianten av stavangersk. Forfatteren stiller tre hovedspørsmål i boka: På hvilken måte har forskjeller i stavangersk talemål sammenheng med ulik klassebakgrunn og ulikt kjønn? Er det fremdeles rimelig å si at det eksisterer to ulike og selvstendige talemål i Stavanger? Hvilke endringer er under utvikling i stavangersk talemål, og hvordan kan de forklares? Undersøkelsen bygger på opptak av samtaler med 15 gutter og 15 jenter, som gikk i den videregående skolen da undersøkelsen ble gjennomført (1981).

Resultatet tyder på at det fremdeles fins en sosial lagdeling i stavangersk talemål, men at den er i ferd med å bli mindre tydelig, særlig blant ungdom. Forfatteren konkluderer således med at det ikke lenger fins to fullt utbygde språkssystemer blant ungdom i Stavanger. Den høyere talemålsvarianten er langt på vei oppløst og har gått inn i et moderne folkelig bymål. Dette bymålet utvider bruksområdet sitt blant stadig flere ungdommer av ulik sosial bakgrunn. Samtidig nærmer bydialekten seg bokmålet, særlig når det gjelder mindre frekvente ord. Forfatteren mener at den språklige utjamningen blant annet henger sammen med at relativt voksen ungdom mer enn før utvikler felles sosial identitet. Men fortsatt er det slik at gutter snakker mer dialekt enn jenter. *SL*

Gravir, Magnhild (red.): Barnet og talemålet. Universitetsforlaget 1983. 207 s.

Når barn kjem på skulen og skal til med lesing og skriving, har dei alt med seg eit språk dei kan – talespråket. I denne artikkelsamlinga har ulike forfattarar gått saman om å kasta lys over korleis barn lærer språk, kva dei lærer, kva miljøet har å seia for språkutviklinga og korleis språklæringa i barnehagane går føre seg. I ein siste artikkel er tilhøvet mellom språk og røyndom drøfta.

Boka er laga som ei grunnbok for studentar som skal bli førskulelærarar, og derfor treng å vita kva dei gjer når dei øver opp barn i å bruka talespråket – i samtale, leik, som kommunikasjonsmiddel barn imellom og mellom barn og vaksne. Men boka høver og godt for andre som er interesserte i barn og språkutvik-

ling, men som ikkje er mota på å gje seg i kast med den meir spesialiserte faglitteraturen om emnet.

Emnet for artiklane her er barns bruk av språket som uttrykksmiddel, ikkje barnespråk isolert. Det høyrer derfor med at boka har ein artikkel om førspråkleg kommunikasjon (Ragnar Rommetveit), om barn med tospråkleg miljø (Ellen Andenæs), og om skilnader mellom språkbruken hos gutar og jenter (Else Ryen). Førskulelærarar skal liksom lærarar i barneskulen ta omsyn til det målføret barna veks opp med – og boka har derfor solide artiklar både om norske dialektar (Arne Torp) og om normalisering (Kjell Venås). I den siste får vi og ei grundlig drøfting av dei problema som ein førskulelærer må ta stilling til ved sin eigen språkbruk: læraren må rekna med å bli oppfatta som normgjevar av barna, nett i dei åra då dei språklege vanane festnar seg. *OG*

Hvenekilde, Anne, og Else Ryen (red.): "Kan jeg få ordene dine, lærer?". Cappelen 1984. 211 s.

Stadig fleire av barna som veks opp i Noreg høyrer til språklege minoritetar, anten det gjeld folk med gammal heimstadsrett her i landet, som samane, eller nyare innvandrargrupper. Sams for desse barna er at mange av dei har eitt språk heime, eit anna på skulen, og korkje foreldre eller lærarar meistrar begge språka fullt ut og kan hjelpa dei å meistra det tospråklege miljøet.

Denne artikkelsamlinga er nok først og fremst ei hjelpebok for lærarar som skal undervisa elevar med eit anna heimemål i norsk. Men ho er lettlesn til fagbok å vera, og vel verd å lesa for alle som vil gjera seg kjende med det fleirkulturelle miljøet som er i framvekst i Noreg.

Artiklane fell i tre grupper. I den første er ulike allmenne språksosiologiske tilhøve drøfta. Boka har artiklar om det norske språksamfunnet, om språkfunksjonar og om det å vera fleirspråkleg er ei hemming eller ein føremon. I eit par artiklar får vi oversyn over framandspråkpedagogikken slik han har utvikla seg, med tilvisingar til den teoretiske forankringa. Eit sentralt emne her er korleis ulike normer skapar ulike språkvanar, t.d. når det gjeld vanlege omgangsreglar, bruk av banning og tabuuttrykk o.l. Her blir det og kasta lys over norske skikkar som vi tek for gjevne.

I neste artikkelgruppe tek forfattarane for seg reint språklege

problem ved å læra språk av ein heilt annan type enn det ein sjølv har – når læraren ikkje kan elevens språk og veit lite om det. Stikkord her er analytisk eller syntetisk språk, den norske ordklasseinndelinga, tidsbøying av verb og subjektstvang i norsk. Eit tilleggsproblem her er mangelen på sams terminologi til å omtala språktilhøve med.

Til sist tek forfattarane for seg ordlæring. Her er det drøfta kva det vil seia å kunna eit ord. Ei undersøking av ordtilfanget i o-fagsbøker for grunnskulen er lagt fram, og syner overtydande kor lite ein faglærer kan ta for gjeve at framandspråklege elevar forstår presist. Den største vansken treng ikkje vera fagorda, som blir forklarte, men den litt spesialiserte bruken av det allmenne ordtilfanget. *OG*

Jahr, Ernst Håkon: Talemålet i skolen. En studie av drøftinger og bestemmelser om muntlig språkbruk i folkeskolen (fra 1874 til 1925). Novus Forlag 1984. 498 s.

Emnet for avhandlinga har tidlegare nesten ikkje vore behandla i norsk språkhistorieforskning. Medan dei fleste arbeida innanfor nyare norsk språkhistorie har skriftmåla som tema, tek denne boka opp forhold som har med talespråket å gjere. Noreg er nær sagt aleine om å ha ei lovføresegn som rettar seg mot normering og standardisering av det heimlege talemålet til skoleelevane. Forfattaren drøftar bakgrunnen for denne særnorske føresegna som vart fastslått av Odelstinget i 1878, og viser at det til tider har stått hard strid om ho både på lokalplan og sentralt i forholdet mellom departement, regjering og storting. Desse stridane avdekkjer ulike syn på og haldningar til spørsmålet om bruk av dialekt og standardisert talemål, og på dialektane si rolle i normeringa av dei to skriftmåla. Avhandlinga kastar såleis nytt lys over viktige område i nyare norsk språkhistorie. *ÅN*

Kulbrandstad, Lars Andreas og Olav Veka (red.): Språkstoff. Antologi i språkkunnskap. Cappelen 1984. 149 s.

Antologien er laga først og fremst med tanke på studieretningsfaget språkkunnskap i den vidaregåande skolen, men skulle også høve for elevar som vel eit språkleg særmenne i norskfaget. Boka inneheld artiklar om språk med emne som språksituasjonen i Noreg, språkorganisasjonane, språkforståing og språksamarbeid i

Norden, språk og samfunn, språk og kjønn, talemålsnormering, fonetikk og namn. Til artiklane er det knytt eit rikt utval av arbeidsoppgåver. Artikkellutvalet dekkjer så mange emne og er fagleg så lett tilgjengeleg at det burde interessere fleire enn dei som arbeider med norsk som skolefag. *ÅN*

Lockertsen, Roger: Nordlig nordnorsk. Universitetsforlaget 1984. 110 s.

I dei siste åra har det i Noreg vore stor interesse for å gå nye vegar i morsmålsundervisninga, både mellom skulefolk og utanfor skulen. Eitt utslag er den nyvakna interessa for å ta utgangspunkt i dialektane på staden ved skriftmålsinnlæringa. Lockertsens bok er ei lære-, hjelpe- og arbeidsbok til denne innlæringsmetoden for nynorsk i Troms og Finnmark. Som lærebok for elevar høver boka nok best i den vidaregåande skulen, ettersom ho føreset noko førehandskunnskap i nynorsk – og *det* språket er oftast sidemål nordpå. Men ein lærar vil nok kunna nytta boka som arbeidsgrunnlag og inspirasjonskjelde i ungdomsskulen og.

Eit problem i all morsmålsundervisning, og særleg den delen som gjeld skriftmålsinnlæring, er å motivera elevane til å arbeida. Denne motiveringa er særskilt viktig i sidemålsundervisninga, og Lockertsen har derfor brukt dei to første kapitla på det. Han har gjort greie for bruksområde for målformene, og – m.a. med ei samanstilling av stillingslysingar – vist at det for ein nordmann eller ei nordkvinne ofte vil bli spørsmål om å kunna stadfesta at ein meistrar begge målformene.

Den pedagogiske gangen i metoden går fram av kapitla: først ei innføring i målføra i Troms og Finnmark, så jamføring av nordleg nordnorsk og det nynorske skriftmålet, og deretter ein gjennomgang av lydverk, formverk, ordtilfang og setningsbyggnad – alt med døme og øvingar. Både språkform og informasjon er lagde opp til det at utgangspunktet er nordleg nordnorsk, og dei kapitla som gjeld sjølve språket, har då dei formene i rettskrivinga som høver best med dialektgrunnlaget. Innleiingskapitla er skrivne i ei form som ligg innanfor læreboknormalen. *OG*

Moen, Per og Per-Bjørn Pedersen: Norwegian Grammar Nynorsk. Aschehoug 1983. 102 s.

Boka er ei lærebok i nynorsk grammatikk for engelskspråkle-

ge. Forordet inneheld ei kort innføring i norsk språkhistorie med særleg vekt på framveksten av bokmål og nynorsk, dessutan litt om språksituasjonen i dag. Etter eit kapittel om uttale følger sjølve grammatikkdelen, som er bygd opp noko utradisjonelt. Med utgangspunkt i omgrepet *frasestruktur* forklarar forfattarane oppbygninga av norsk før dei går over til tema som setningar og ordklasser. I eit tilleggskapittel blir det gjort greie for nokre dialektstrek som kan skape vanskar for utlendingar som skal lære norsk. Til sist i boka er det eit alfabetisk register.

Forfattarane har valt ei språknorm som ligg innanfor læreboknormalen (den trongare delen av rettskrivinga). Ein grunnføresetnad i framstillinga er at nordmenn flest har eit talemål som er farga av lokalt særpreg, og at det også er det naturlege for utlendingar som vil lære norsk. Det kunne kanskje ha vore nemnt at ein kan høyre nynorsk standardtalemål for eksempel i Norsk rikskringkasting og på Det Norske Teatret.

Boka er forholdsvis elementær og høver som oppslagsbok. Ho inneheld ikkje øvingar og må derfor brukast ved sida av andre hjelpemiddel, for eksempel lesetekster. Ein saknar referansar til norskspråklege grammatikkar og hjelpebøker. *ÅN*

Mål og makt. 14. årgang. Nr. 1–4. Tidsskrift utgitt av Studentmålslaget i Oslo.

Av artiklene vil vi nevne: nr. 1/2: *Kjell Venås*: Skal vi bruke engelsk eller norsk i olje- og data-alderen?, nr. 3: *Kjartan Fløgstad*: Målet er maratonløpet – ikkje å komma i mål (om norsk språkstrid i dag), *Gunnvor Skirbekk*: Språk og identitet, nr. 4: *Tove Bull*: Talemålsbasert lese- og skriveopplæring, *Olaf Almennigen*: Dialektlina i trøndsk målreising. *SL*

Namn og nemne. Tidsskrift for norsk namnegransking. Utgitt av Norsk namnelag. Redaktør: Ole Jørgen Johannesen og Oddvar Nes. Årgang 1 – 1984. 95 s.

I innledningsskapitlet heter det at tidsskriftet skal "vera hovudorgan for norsk namnegransking. Det er ein vitskapleg publikasjon som vender seg til og publiserer arbeid av alle som interesser seg for norsk namnegransking i vid meining". Det første nummeret av tidsskriftet inneheld disse artiklene: *Nils Hallan*: Om Oluf Rygh på 150-årsdagen, *Mattias Tveitane*: Nidelva,

Nissan, Nisser og Nissedal, *Finn Myrvang*: Drutvika, *Inge Særheim*: Det steig av hav. Landheving og namnetolking (med døme frå Jæren), *Grunnstein Akselberg*: Vikingtidsindividualisme eller naturnemnerelasjonar? Om utmerkingslekkane i staðir-namn på Voss og i grannebygdene i indre Hordaland sett på bakgrunn av eldre og nyare nordisk gransking, *Peter Hallaråker*: Offentleg namngjeving i Møre og Romsdal. *SL*

Norges offentlige utredninger. NOU 1984: 16 Styrking av norskundervisningen i alle skoleslag. Fra Norskkommissjonen oppnevnt ved kongelig resolusjon av 28. januar 1982. Universitetsforlaget 1984. 61 s.

Utgreiinga inneheld eit oversyn over norskplanane for grunnskolen, den vidaregåande skolen, den pedagogiske høgskolen og universitet og høgskolar, dessutan eit kapittel om kompetansekrav til lærarar i norsk, eitt om skolebibliotek og eitt om medieundervisning. Kommisjonen vurderer dei ulike fagplanane og kjem med framlegg om korleis undervisninga i norsk kan styrkjast. Det blir understreka at det trengst ei sterk generell opprusting av norskundervisninga på alle skolesteg. Blant konkrete framlegg kan ein nemne at kommisjonen går inn for at timetalet i norsk må aukast, at det må bli fleire norsklærarar, at norsktimane skal brukast berre til norskundervisning, at det må setjast opp eit felles kjernepensum for alle elevar, og at også andre lærarar enn norsklærarane skal rettleie elevane i god språkbruk, Kommisjonen rår også til at det blir obligatorisk opplæring i praktisk norsk for alle studentar ved universitet og høgskolar. *ÅN*

Norsk lingvistisk tidsskrift. Nr. 1 1984

Blant artiklene kan vi nevne *Jan Ragnar Hagland*: Bruken av termane "norm" og "skriftradisjon" i norsk språkhistorie-skriving – begrepsinnhald og konsekvensar for framstillinga av norsk språkhistorie i perioden 1200–1350, og *Mette Kunøe*: Bruken af termen 'skriftsprøgnorm' i dansk sproghistorie. *SL*

Norsklæreren/Norsklæraren. 8. årgang. Nr. 1–4. Tidsskrift for språk og litteratur. Utgitt av Landslaget for norskundervisning.

Av artikler med språklige emner vil vi nevne: nr. 1: *Gunnar Eritslund*: EDB i norskfaget, *Bror Eivind Eriksen*: Trygg i sitt

evige talemål (opplegg for dialektkunnskap på ungdomssteget), nr. 2: *Terje Spurkland*: Norskfaget i den videregående skole – et universitets- og høyskolefag i miniatyr?, *Inge Særheim*: Anbeheiteelse-ord i nynorsk: Forbod eller tilbod? (melding av Oddvar Nes: Om nokre affiks i nynorsk – mest om -heit, jf. Språk i Norden 1984 s. 133), nr. 3: *Jøgen Haugan*: Norsk som universitetsfag – vanetenkning eller nytenkning?, nr. 4: *Bernt Fossetøl*: Tekstforming. Lette og vanskelige tekster, *Torlaug Løkensgard Hoel*: Å tale er sølv, å teie er gull? Om taleredde elevar og munnleg aktivitet i norskfaget, *Sylfest Lomheim*: Fagspråk og "fagspråk". SL

Norskraft. Arbeidsskrift for nordisk språk og litteratur. Universitetet i Oslo. Nr. 44 1984.

Inneholder disse artiklene: *Olaf Øyslebø*: Ikkeverbal kommunikasjon – en oversikt og *Erik Papazian*: Språkrådet og bøyninga av latinske lånård på -um i norsk. SL

Nytt om namn. Meldingsblad for Norsk namnelag. Nr. 1 1984. 17 s.

Det første nummeret av dette nye meldingsbladet inneholder blant annet lov og vedtekter for Norsk namnelag, korte omtaler av forskningsprosjekter og ny litteratur på området og orienteringer om arbeidet med nye regler for skrivemåten av stedsnavn. SL

Rosbach, Johan Hammond: *Levende ord. Etymologi for alle*. Aventura 1984. 499 s.

Boka er lagt opp på samme måte som tilsvarende svenske og danske bøker – Gösta Bergman: *Ord med historia* (5. utg. 1977) og *Nya ord med historia* (1981), Henrik Galberg Jacobsen, Hanne Jensen og Peter Stray Jørgensen: *Nudanske ord med historie* (1981). Hovedvekten i de ca. 1350 korte artiklene er lagt på ordhistorie og sammenhengen mellom ord. Framstillingsformen er populær og kåserende, slik at også folk uten spesiell språkfaglig bakgrunn kan lese boka med utbytte. SL

Språklig Samling. 25. årgang. Nr. 1–4. Tidsskrift utgitt av Landslaget for språklig samling.

Hvert nummer av tidsskriftet konsentrerer seg om et hovedemne: Språket i ei edb-tid (nr. 1), På leit etter normaltalemålet (nr. 2), Funksjonshemma og språk (nr. 3) og Didrik Arup Seip – 100 år og framleis aktuell? (nr. 4). Særlig nummer 2 er interessant etter at Norsk språkråd har tatt opp normaltalemålet til drøfting. Her finner vi intervjuer med *Einar Lundeby* ("Talenormen bør ha stort slingringsmonn"), *Arne Kjeld Foldvik* (Døm må no få snakk som døm vil!) og *Andreas Bjørkum* ("Påverknaden frå bokmål gjer folk usikre"), og dessuten disse artiklene: *Erik Pappazian*: Normaltalemål i Norge? Og hva så? og *Lars S. Vikør*: Språkrådet og talemålet. *SL*

Særheim, Inge: Namn som fortel om oss. Handbok i innsamling og arkivering av stadnamn. Universitetsforlaget 1984. 89 s.

Dette er ei rettleiing i innsamling av stadnamn. Boka presenterer ein framgangsmåte for innsamling der ein bruker namnelister, gode kart og kassettopptakar. Det er teke med døme på innsamling, øvingsoppgåver og ein plan for organisering av stadnamninnsamling. Bakarst i boka er det eit tilleggskapittel om arkivering av stadnamm materiale, fonemisk skrivemåte og normering av stadnamn. Endeleg har boka ei liste over litteratur om samling og gransking av norske stadnamn. Forfattaren ser på innsamling av stadnamn som ei viktig kulturvernoppgåve som krev god planlegging og organisering, skal resultatet bli fagleg tilfredsstillande. Han understrekar likevel at innsamlingsarbeidet kan gjerast av "vanlege" folk utan spesialutdanning i språk og namnegransking. Boka er praktisk retta og skulle kunne bli ei nyttig bruksbok for dei som vil drive med innsamlingsarbeid. *ÅN*

Tryti, Tone: Norsk slang. Universitetsforlaget 1984. 234 s.

Boka gjev eit oversyn over norsk slang og sjargong i Osloområdet i etterkrigstida, med munnlege kjelder frå sist i syttiåra. Dermed blir tråden teken opp frå tidlegare norske bøker om emnet. Når avgrensinga blir presisert så strengt, både for tid og område, er grunnen at slang og sjargong er den delen av ordtilfanget der levetida er stuttast og nylagingane flest. Det hindrar ikkje at somme ord og uttrykk, særleg innanfor tradisjonelle tabuområde, kan vera svært gamle i språket – dei har berre aldri fått status som del av det vanlege ordtilfanget. Andre ord har

come inn i det allmenne ordtilfanget etter kvart: Døme er å *tippe*, *barsk*, *blakk*, *bokorm*, *grøsser*.

Tone Tryti har ordna stoffet sitt etter språklege grunntypar. Ho har kapittel om ordlaging, lånord, og om metaforar, ordleik og dys- og evfemismar. Ordtilfanget som er særlege for slang og sjargong er i liten mon normert, slik at det har lite for seg å drøfta skrivemåten – den er avhengig av nedskrivaren.

Føremålet med boka er mellom anna å visa breidda i norsk slang, og få fram den språkskapinga som går for seg i denne minst granska delen av ordtilfanget. Boka har ei mengd med døme frå munnlege og skriftlege kjelder, og eit slangordregister bak. *OG*

Venås, Kjell: For Noreg og Ivar Aasen. Gustav Indrebø i arbeid og strid. Novus forlag 1984. 370 s.

Ein sentral mann i norsk målvitskap og språkstrid er Gustav Indrebø (1889–1942). Han var svært produktiv, både som vitenskapsmann og språkpolitikar, og fekk stor innverknad på samtida. Når Venås no har skrive Gustav Indrebøs biografi, er det derfor meir enn ei livssoge; det er òg eit tilskot til faghistoria for norsk målvitskap og til norsk språkhistorie.

Venås har inndelt boka etter arbeidsdeildene; vi får møta Indrebø som norrønfilolog, historikar, stadnamngranskar og språkhistorikar. Her gjev Venås samstundes innsyn i korleis stillinga var på kvart fagområde i mellomkrigstida, och han viser kva som var nytt ved Indrebøs arbeid, kva for resultat av andres arbeid som måtte omvurderast som følgje av det Indrebø kom fram til, og kvar Indrebø sjølv måtte setja spørsmålsteikn ved eigne resultat.

Om lag halve boka er vigd til Indrebøs innsats i målrørsla. I tju- og trettiåra var Indrebø ein hovudmann i arbeidet for språkleg jamstelling i statsadministrasjonen, seinare vart han leiar for den fløya i målrørsla som gjekk mot rettskrivningsreforma i 1938. Begge desse sentrale områda i den ytre og indre språkhistoria får nytt lys over seg gjennom drøftinga av Indrebøs rolle. Bolkane om vitenskapsmannen og måltreisaren blir knytte saman i den siste delen, om mennesket Gustav Indrebø.

Når det no kjem ei så viktig bok, så er det ei glede at ho er så makelaust godt skriven. Ein blir oppslukt, både av mannen og verket. Boka er utstyrt med litteraturliste og personregister, og

dessutan er ho – i desse billigboktider – verkeleg fint innbunden og prenta. *OG*

Vinje, Finn-Erik: Som ordet går . . . Nye småstykker om språklig-heter. NKS-forlaget 1984. 192 s.

Boka er ei samling korte artiklar om ulike språklege emne. Artiklane dekkjer temaområde som ordhistorie, dialektgeografi, fagspråk og anna gruppespråk, motespråk og nye tendensar, uttale, rettskriving, stilspørsmål og grammatisk analyse. Artiklane er ordna etter emne. Bakast i boka er det alfabetisk saks- og namneregister og ordregister. Stoffet har vore trykt i Norsk Skoleblad, i ei språkspalte forfattaren har hatt der dei siste åra, og har ei lett og kåserande form. Boka inneheld nyttig kunnskap og skjerpar språkiakttakingsevna til lesaren. *ÅN*

Aasen, Ivar: Om grunnlaget for norsk målreising. Seks artiklar. Med innleiing av Stephen J. Walton. Voss 1984. 192 s.

Seks av Aasens målpolitiske artiklar er no komne i ny utgåve. Dette er stoff som dels har vore vanskeleg å få tak i utanom større bibliotek, og det er såleis verdfullt at vi har fått lett tilgjenge til dei att. Artiklane er *Om vort Skriftsprog* (1836), *Om dannelsen og norskheden* (1857), *Om sprogsaken* (1858), *Minningar fraa Maalstriden um Hausten 1858* (1859), *Fortalen til Grammatikken* (1864) og *Atterførsla* (1883). Artiklane spanner over mest 50 år i Aasens liv og er naudsynt lesnad for den som vil gjera seg opp ei meining om utviklinga i Aasens syn på språkspørsmål og målstrid.

Fleire av artiklane er debattinnlegg, men ikkje alle vart offentliggjorde i samtida. Walton argumenterer i innleiinga overtydande for at den første artikkelen, *Om vort skriftsprog*, er skriven som svar på Wergelands innlegg i oppnorskingsdebatten *Om norsk Sprogreformation* (1835). Artikkelen vart ikkje offentliggjort før etter at Aasen var død. I dag har artikkelen krav på særleg interesse av di Aasen her set opp eit program for gransking og atterreising av eit norsk skriftspråk – eit program han sjølv skulle koma til å gjennomføra seinare.

Og kva for eit grunnsyn hadde så Aasen på det arbeidet han brukte livet sitt til? I ei grundig og forvitneleg innleiing gjer Walton greie for dei to samtidsideologiane som var framme i

Noreg då Aasen tok til å arbeida – nasjonalromantikken og populismen – og viser kva slag sosial forankring dei hadde. Han argumenterer for at Aasens utgangspunkt var populistisk. Aasen identifiserte seg med bøndene, som den gongen var ein langt større del av folket enn berre stutt tid seinare. Walton meiner og at delar av den kritikken som har vore retta mot Aasens arbeid er uhistorisk, og ikkje tek omsyn til dei endringane som tok til i Noreg i andre halvdel av førre hundreår. At Aasen tok utgangspunkt i samtida i staden for ei ukjend framtid, kan kan knapt lastast for. *OG*

SVERIGE

Av *Ulla Clausén (UC)*, *Claes H. Garlén (CHG)*, *Catharina Grünbaum (CG)*, *Bertil Molde (BM)* och *Margareta Westman (MW)*

Anward, Jan: Språkbruk och språkutveckling i skolan. Liber Förlag. Lund 1983. 171 s.

Boken utgör en samarbetsning av olika uppsatser som författaren skrivit under flera år och publicerat på olika håll.

Utgångspunkten är en deklaration av vad språkkunnande egentligen innebär utöver kunskap om ord och syntaktiska regler. Därefter följer en rad analyser av vad som sker i språkliga verksamheter, av språkutveckling och av undervisning som språklig verksamhet. En grundtanke är att nu vanliga former av undervisning knappast bidrar till att få eleverna att utveckla sitt språk eller vidga sin repertoar.

Författaren kommer också med förslag för skolans praxis. Han diskuterar språkutvecklande undervisning, skrivundervisning, läsundervisning och språkliga läroprocesser. *MW*

Byggspråk. Språk- och skrivregler för byggbranschen. Tekniska nomenklaturcentralen, Stockholm 1984. 92 s.

Boken sägs i förordet vända sig till alla som skriver texter med anknytning till byggbranschen, men trots att den är upplagd med denna speciella inriktning förefaller den kunna vara till nytta för skrivare av facktext över huvud taget. Skrivhandledningen innehåller dels allmänna språkråd om läsbarhet, ordval, meningsbyggnad, textsammanbindning m.m., allt konkret och tydligt framställt med många typexempel ur autentiska texter, dels skrivregler, dels anvisningar för hur man handskas med framställningar i tabellform o.d. samt anvisningar för hur man gör litteraturanvisningar. Boken bygger på en tidigare handledning vid kurser för byggfolk, väsentligen utarbetad av en tidigare forskningsassistent vid Svenska språknämnden. *CG*

Einarsson, Jan, Hultman, Tor G.: Godmorgon pojkar och flickor. Om språk och kön i skolan. Liber Förlag, Malmö 1984. 240 s.

Från projektet "Språk och kön i skolan", bedrivet vid lärarhögskolan i Malmö, har tidigare utkommit nio rapporter (jfr Språk i Norden 1983). De har nu arbetats ihop till en enhetlig volym som behandlar flickors och pojkars – och lärares – språkliga beteende på olika skolstadier. Här visas hur manligt och kvinnligt rollspel skapas och befästs, hur elever och lärare på ett otal sätt förstärker pojkarnas talande och flickornas tiggande – det tiggande som sedan kommer att ligga många av dem i fatet när de som vuxna skall delta i det offentliga livet. Författarna diskuterar begreppet "den dolda läroplanen", dvs. undervisningens faktiska gestalt med vad den innebär av förväntningar på eleverna, och konflikten mellan den och den officiella läroplanen, som föreskriver arbete för jämställdhet mellan könen. Boken innehåller mängder av intressanta, ibland skakande iakttagelser och tänkvärda kommentarer. Den borde vara obligatorisk läsning för alla lärare. CG

Engwall, Gunnel, af Geijerstam, Regina: Från språk till språk. Sjutton uppsatser om litterär översättning. Studentlitteratur, Lund 1983. 303 s.

Denna samling uppsatser bygger på bidragen vid ett seminarium om den litterära översättningens problematik, hållet vid Stockholms universitet 1981. Boken vänder sig i första hand till språkvetare, litteraturvetare och översättare. Bland de genomgående intressanta bidragen kan här nämnas *Gustav Holmér*, "Att översätta La Fontaine till svenska", med frågor som rör valet av form, anpassningen av miljö och innehåll och överförandet av konnotationer, vidare *Lars-Gunnar Hallander*, "Don Juan – Byrons och Strandbergs" – en diskussion om huruvida Byrons popularitet utanför England kan bero på hans skickliga översättare, *Osmo Hormia*, "Annikainens visa. Svensk tolkning av en medeltida finsk ballad", *Birgit Stolt*, "'God morgon', sade Jesus" – om problem med att finna rätt stilnivå vid översättning av Bibeln, *Ritva Jonsson*, "Latinska översättningar och liturgisk poesi" – om bibeltexternas utformning när de ingår i liturgin, *Margareta Westman*, "När Strindberg översatte H. C. Andersen" – om en språklig banbrytare som översättare av en annan språklig banbrytare,

samt *Magnus Ljung*, "Fuck you shithead! Om översättningen av amerikanska svordomar till svenska". *CG*

Florilegium nordicum. En bukett nordiska språk- och namnstudier tillägnade Sigurd Fries den 22 april 1984. *Acta Universitatis Umensis* 61, Umeå 1984. 278 s. Distr. Almqvist & Wiksell International, Stockholm.

Denna festskrift till professorn i nordiska språk Sigurd Fries innehåller trettio bidrag från hela Norden. De flesta rör ortnamn, personnamn och dialektproblem. Av uppsatser med närmare intresse för språkvården kan nämnas *Claes-Christian Elert*, "Examinand och intervjuoffer . . . Nomina patientis – ett avsnitt av svensk ordbildningslära", *Gösta Holm*, "Typen isl. *samtíða*, sv. *samtida*. Ett ordbildningselements historia", *Åke Jonsson*, "Det svenska folkets klagomål. Något om en språkvårdares korrespondens", *Gun Widmark*, *Përsilja* – en centralsvensk novation". *CG*

Gustafsson, Torsten: Mer än ord. Hjälptill dig som skriver kanslisvenska. Stockholms läns landsting, minab/gotab, Stockholm 1984. 205 s.

Denna handbok har tillkommit i samarbete med utbildningsavdelningarna hos Stockholms läns landstings och Stockholms kommuns personalförvaltningar. Boken riktar sig först och främst till handläggare men också till politiker och de chefer som bestämmer hur skrivelser skall utformas. Boken innehåller dels allmänna råd om hur man undviker att skriva kanslisvenska, dels konkreta exempel på hur man går tillväga för att avfatta ett tjänsteutlåtande utan att falla i de vanligaste fallgroparna. Författarens syfte är att presentera också sådant som ligger utanför den egentliga språkvården. Därav bokens namn.

Boken avslutas med en praktisk sammanfattning, "Hjälpreda för skrivare", och en skrift från en grupp politiker i Stockholms läns landstings omsorgsnämnd från 1982, "Det gäller språkvård". *UC*

Hyltenstam, Kenneth, Wassén, Kerstin: Svenska som andraspråk – en introduktion. Studentlitteratur, Lund 1984. 79 s.

Med *andraspråk* avses ett språk som man tillägnar sig i den omgivning där språket i fråga fungerar som det huvudsakliga

kommunikationsspråket. När Sveriges invandrare tillägnar sig svenska i Sverige är således svenskan för dem ett andraspråk.

Hyltenstams och Wasséns bok är en lättläst och elementär beskrivning av svenskan som andraspråk. Boken bör framför allt vara till stor hjälp för dem som saknar eller bara har ringa kunskaper om vad som är svårt i svenskan för personer med andra förstaspråk. Störst uppmärksamhet ägnas åt svenskans ljudsystem (ca en tredjedel av boken), men även syntaktiska och semantiska problem berörs. Författarna tillhandahåller också en del pedagogiska tips som tacksamt bör tas emot av den på området mindre erfarna läraren. *CHG*

Larsson, Kent: Skrivförmåga. Studier i svenskt elevspråk. Liber Förlag, Malmö 1984. 445 s.

Denna doktorsavhandling består av två huvuddelar. Den första är en teoretisk analys av vad språkförmåga och i synnerhet skrivförmåga innebär. Den andra är en noggrann redogörelse för och diskussion av en rad prov och test som genomförts med skolelever. Teorins förklaringskraft prövas alltså i diskussionen av experimenten.

Författarens grundläggande uppfattning är att språkförmågan är en handlingsförmåga. Språket är inte ett medel att avbilda innebörder, utan i handlingsteoretiskt perspektiv är det en förmåga att skapa innebörder och bygga världar i bestämda situationer. Språkförmågan utvecklas i socialt samspel. Skrivande skiljer sig från talande genom att det är mer självständigt i förhållande till den yttre situationen. Larsson ser skrivandet som ett successivt problemlösande.

I de prov som gavs deltog 351 elever från årskurserna 7, 9 och 11. Eleverna genomförde två skrivuppgifter och dessutom tre läsprov, två ordkunskapsprov och tre dispositionsprov. Vidare insamlades olika sociala uppgifter om dem.

Resultaten vid dessa olika prov och sambanden mellan resultat vid olika prov diskuteras. I de diskussionerna ser författaren ofta konsekvenser för skolans del. *MW*

Lindberg, Ebba och Hylén, Birgitta: Färöord. Lítill føroysk-svensk orðabók. Samfundet Sverige-Färöarna. Stockholm 1984, 268 s.

Det färöiska språket presenteras för svenskar i denna ordbok

som inte bara innehåller en ordsamling på ca 18 000 ord utan också en kortfattad grammatik samt notiser om språkets historia. Till grund för Färöord ligger Jacobsen-Matras, "Føroysk-donsk orðabók" (1961), med supplementet "Eykabind (1974) av J. H. W. Poulsen. Ett urval har gjorts bland orden i dessa ordböcker och de danska översättningarna har överförts till svenska. Nya ord har hämtats från tidningar, skönlitteratur, broschyrer m.m.

Färöord är en praktisk ordbok som vänder sig till dem som utan egentliga förkunskaper i färöiska vill läsa om t.ex. fågelliv, hemslöjd, berättartraditioner etc. Den har anpassats till svenskers behov vad gäller uttalsangivelser, böjningsmönster, grammatiska kommentarer och urval. Ordboken är ett utmärkt hjälpmedel både vid studier på egen hand och vid nybörjarundervisning i färöiska. *UC*

Lindholm, Hans: Svensk grammatik. Lärobok i svenska som främmande språk. 2. uppl. Kursverksamhetens förlag, Lund 1977. 191 s.

Denna svenska grammatik för utlänningar vänder sig till avancerade studerande och till lärare. Den innehåller en systematisk översikt över svenskans ljudlära. Den grammatiska delen är dels systematiskt beskrivande, dels uppehåller den sig vid för svenskan idiomatiska drag. Här ges åtskilliga nyttiga upplysningar om svenskt språkbruk som man eljest inte brukar finna i grammatikor. Boken innehåller också ett kort avsnitt om ordbildning och ett par sidor med skrivregler samt en förteckning över nationalitetsord. *CG*

Ljung, Magnus: Om svordomar. I svenskan, engelskan och arton andra språk. Akademitexter, Stockholm 1984. 125 s.

I denna lilla bok behandlas svärord och kraftuttryck i ett antal centrala språk. Författaren gör jämförelser över de teman man svär över i de olika språken – religion, exkrementer, könsorgan och sexualliv, kvinnliga anförvantes vandel, sjukdomar. Avsnittet om engelskt och amerikanskt bruk av svordomar är rätt utförligt och går även in på svordomarnas grammatik, medan t.ex. danskan, norskan, finskan och även svenskan behandlas njuget; dessutom innehåller framställningen här en del onöjaktigheter. *BM*

Manus. Bokförlagens handbok för manuskriptarbete. 2 omarb. uppl. Svenska Bokförläggareföreningen, Stockholm 1984. 103 s.

Manus är en handbok för alla som på något sätt kommer i kontakt med manuskript. Denna nya, delvis omarbetade upplaga innehåller anvisningar för redigering av manuskript (rubriksättning, korrigerings, placering av noter o.d.), uppställning av materialet (titelsida, innehåll, register m.m.), checklista för tryckgodkännande, språk- och skrivregler (utarbetade i samråd med Svenska språknämnden), vägledning för bruket av ISBN-nummer, litteraturanvisningar samt ett inlägg "Boksvenska" av Bertil Molde. CG

Mårtenson, Per och Fjeldstad, Anton: Svenska för norrmän. Akademilitteratur, Stockholm 1982. 127 s.

En lärobok i svenska för norrmän, motsvarande t.ex. Lundebys norsklära för svenskar, har länge saknats. Den som nu har publicerats är kortfattad men mycket ambitiöst upplagd – på en nivå som i dag – tyvärr – skulle ligga alltför högt om den gällde svenska studerande i något av grannspråken. Boken inleds med en kort, välskriven översikt över svensk språkhistoria, där också dagens svenska behandlas. Det avsnittet kan rekommenderas som ett minikompendium även för svenskar. Påfallande stort utrymme ägnas åt dialektförhållanden, och i avdelningen om svenskans uttal meddelas åtskilliga regionala uttalsvarianter, däribland finlandssvenska sådana. Framställningen är eljest kontrastivt upplagd, med tyngpunkt på sådana fonetiska, morfologiska och syntaktiska drag som skiljer svenskan från norskan. Boken innehåller också en ordlista med "lömska likheter". En handfull slarv- eller tryckfel hoppas man se bortputsade till nästa upplaga. CG

Nilsson, Stig: Begriplig svenska. Språkredan. Ingår i studiematerialet Begriplig svenska, utgivet av Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet. Stockholm 1983. 62 s.

En kortfattad, välgjord och förnuftigt hållen liten bok på elementär nivå med råd i skriftlig framställning för i första hand offentliganställda. CG

Nordic Prosody III. Papers from a Symposium. Edited by Claes-Christian Elert, Iréne Johansson and Eva Strangert. Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities 59. Almqvist & Wiksell International, Stockholm 1984. 244 s.

Boken innehåller arton anföranden hållna vid det tredje symposiet om de nordiska språkens prosodi, vilket avhölls i juni 1983 vid Umeå universitet. Ett flertal bidrag behandlar ur olika aspekter egenheter i svenskans prosodi. *CHG*

Nordlund, småskrifter från Institutionen för nordiska språk i Lund. Hittills utkomna nummer 1-6. 1983-.

Nr 1. Ur innehållet: Ulf Teleman: What Swedish is like. A mini-grammar for those who need it. Börje Tjäder (utg.): Rapport från ett gränsland.

Nr 2. Ulf Teleman (red.): Skrivundervisning på universitetsnivå. Rapport från det första ämnesdidaktiska seminariet i nordiska språk, Lund 1984.

Nr 3. Ur innehållet: Ulf Teleman: Har tal- och skriftspråk olika grammatiker?

Nr 4: Lars Wollin (red.): Tiällmanstudier.

Nr 5. Ulf Teleman (red.): Språkhistoriens mening. Rapport från det andra ämnesdidaktiska seminariet i nordiska språk, Lund 1984.

Nr 6. Berätta och argumentera. Tre analyser av skoluppsatser. CG

Ortnamns värde och vård. SOU 1982:45. Utbildningsdepartementet. Liber, Allmänna Förlaget, Stockholm 1982. 141 s.

I denna statliga utredning framläggs förslag om hur ortnamnsverksamheten i Sverige bör vara organiserad och hur ortnamnen bör hanteras. Här ges en översikt över ortnamnsverksamheten i dag, och kortfattat redovisas också motsvarande verksamhet i de nordiska grannländerna. I det viktiga kapitlet "Prin-

ciper och mål för en god ortnamnspolitik” behandlas både kulturhistoriska och språkliga aspekter. Den grundläggande inställningen är att ortnamnen är en del av vårt kulturarv som det behöver värnas om. Att denna inställning kommer till uttryck i en statlig utredning är av stor betydelse i dessa dagar, när många ortnamns existens är hotad på grund av allsköns byråkratiskt rationaliserings- och systemvansinne. Stor vikt läggs vid den språkliga behandlingen av ortnamnen. Om nybildade namn sägs t.ex. att de skall följa gällande språkriktighetsregler och att de inte skall innehålla främmande element. Utredningen föreslår tillsättandet av en statlig ortnamnsnämnd, där den språkliga kompetensen sägs tillmätas särskild vikt. (Dock har man inte tagit med Svenska språknämnden i denna nämnd, vilket kritiserats i flera av remissttrandena över betänkandet.) CG

Personnamnsterminologi. Red. Göran Hallberg, Stig Isaksson, Bengt Pamp. Nornas åttonde symposium i Lund 10–12 oktober 1981. Skrifter utgivna av Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund, 1983. 207 s.

Denna internordiska symposierapport innehåller sammandrag av sexton föredrag med efterföljande diskussioner om terminologifrågor inom personnamnsforskningens område. Här behandlas termer och deras definitioner, bruksområden, lämplighet m.m., ofta med hänsyn till samnordiska förhållanden. CG

Rapporter från Avdelningen för forskning och utbildning i modern svenska (FUMS) 90–120, 1980–84. Stencil. Distr. FUMS, Hamnsplanaden 5, 753 23 Uppsala.

Bland rapporterna kan nämnas:

Birgit Thern Bertéus: Könsskillnader i elevers skriftspråk. (Nr 103)

Ulla Börestam: Språkförståelse och språkpreferenser i internordisk kommunikation på Island. (Nr 120; jfr s. 00.)

Britt-Louise Gunnarsson: En presentation av pågående forskning om lagens begriplighet (”en lättläst sammanfattning av undersökningen av medbestämmandelagens begriplighet”). (Nr 110)
– Functional comprehensibility of a Swedish law. An experiment. (Nr 102)

- Textens begriplighet. (Nr 96)
- Olle Hamnermo, Siv Strömqvist, Richard Molin:* "Vi har inte lust att prata nån jävla rikssvenska." En dialektsociologisk enkätundersökning bland gotländska gymnasister. (Nr 94)
- Tarja Knookola:* En beskrivande studie över tvåspråkighet bland finska invandrare. Kodväxling och interferens. (Nr 105)
- Kent Larsson:* Språkutveckling, en litteraturlguide. (Nr 109)
- Bengt Nordberg:* Sociolinguistic fieldwork experiencis of the Unit for Advanced Studies in Modern Swedish. (Nr 90)
- Urbanisering och språkförändring i Norden. Lägesrapporter från delprojekten. April 1983. (Nr 113)
- Vad händer med adjektivets ändelsekomparation? (Nr 98)

Stolpe, Birger, Stora ordsnoken. Om ord och begrepp. Liber Förlag, Stockholm 1984. 533 s. Ill.

Stora ordsnoken innehåller drygt femhundra artiklar om skilda ord och uttryck hållna i en lättsam och essäistisk stil med förklaringar, etymologier och litterära och historiska exempel. Tyvärr är skenet av lättsinne kombinerat med lärdom emellanåt bedrägligt; åtminstone i de språkliga resonemangen innehåller boken en del felaktigheter. Framställningen besväras också av författarens privata kverulerande över skolans, språkvårdens med fleras förfall och tidens ondska – argument som dessvärre har lätt att gå hem hos en mindre insiktsfull läsekrets. CG

Åsa Sahlquist: Språkballongen. En bok om offentlig svenska för byråkrater och andra. Liber Förlag. Stockholm 1984, 288 s.

Materialet till den här boken har författaren hämtat från sina kurser vid bl.a. myndigheter och förvaltningar runt om i Sverige. Den innehåller sålunda en stor samling avskräckande och också roande exempel på offentlig svenska med förslag till omskrivningar. Våra byråkrater framställs som illasinnade överhetspersoner vilka söker förtrycka folket med krångliga skrivelser. Byråkratsvenskan sägs vara den "språkballong" som seglar högt över vanliga människors huvuden.

Byråkraterna får här råd om hur de skall skriva enkelt och begripligt, råd som emellertid ofta är onödigt kategoriska, ja till och med missvisande och ägnade att skapa förvirring och sprida diskutabla åsikter och felaktiga kunskaper om vad som är lämp-

ligt och bra språkbruk. Enligt förordet är boken avsedd att användas som uppslagsbok om det offentliga språkets särart, som handbok för dem som vill förbättra sitt språk, som lärobok på kurser i offentlig svenska och inte minst som väckarklocka. Tyvärr motsvarar den knappast de krav som olika användare kan ställa på en sådan universalbok i offentlig svenska. UC

Språket i domar och beslut. Liber Förlag, Stockholm 1984. 59 s.

Denna skrift har utarbetats av en arbetsgrupp i Svea hovrätt under ledning av presidenten Birgitta Blom i syfte att förbättra domstolsspråket. Den tar upp dels språkliga och redaktionella frågor, dels allmänna synpunkter på juristspråket.

Liksom promemorian *Språket i lagar och andra författningar* (utgiven av Statsrådsberedningen 1967) innehåller skriften listor på ord och fraser som bör undvikas och förslag på ersättningar. Dessutom ger den exempel på domskrivning i mål som förekommer ofta. UC

Strand, Hans: Nusvenskt tidningsspråk. Kvantitativa studier i morgon-, kvälls- och veckopress. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Scandinavian Philology. New Series 17. 1984. 192 s.

Denna doktorsavhandling är en undersökning av språket i genren reportage i tre olika medier: morgon-, kvälls- och veckotidningar. Materialet är mycket omsorgsfullt utvalt och mer noggrant behandlat än i de flesta föregående studier av samma art. Själva korpusen, som analyserats med avseende på ordklasser och innehåll och därefter databehandlats, finns tillgänglig i maskinläsbar form. Den beskrivs i en särskild volym: Rep 76, i Meddelanden från institutionen för nordiska språk vid Stockholms universitet, nr 14.

I avhandlingen redovisas lix, ordförråd, ordklasser och anföringar. I det viktiga slutkapitlet diskuteras förhållandet mellan språkbruk och kontext. Eftersom genren är någorlunda konstant hänför författaren skillnaderna mellan medierna till skillnader som gäller syfte och användning, författare och publik. MW

Strömqvist, Sven: Barns språk. Teorier och iakttagelser. Liber Förlag, Malmö 1984. 192 s.

Barns språk behandlar barns talspråkliga utveckling fram till tioårsåldern. I korta avsnitt redovisas hur barn hanterar olika språkliga delområden och hur förmågan ökar i fråga om att vidga ordförrådet, använda pronomen, över- och underordna begrepp, åstadkomma allt mer avancerade grammatiska strukturer, använda språket socialt osv. Nästan ingenting sägs utan hänvisning till forskning eller teorier om företeelsen i fråga. Värdefullt är de många kommenterande förslagen till vidareläsning.

Boken sägs vända sig till både folk som arbetar yrkesmässigt med barn och till en allmänhet med intresse för barns språkutveckling. Emellertid förefaller boken mera som ett avancerat kompendium för den som redan har förkunskaper eller erfarenhet i ämnet. För den som inte är van att läsa vetenskaplig text, enkannerligen lingvistisk sådan, torde boken erbjuda ett ansenligt tuggmotstånd; innehållet är mycket komprimerat och språket överlastat av ofta mindre nödvändiga termer, av vilka åtskilliga dock kan klaras genom bruk av medföljande ordlista och register. CG

Svenskans beskrivning 14. Lund 1983. 248 s. Distr. Institutionen för nordiska språk, Helgonabacken 14, 223 62 Lund.

De 26 bidragen från den fjortonde sammankomsten för svensks beskrivning rör som vanligt många skilda aspekter, bl.a. fonologi, syntax, språksociologi och språklig databehandling. Ur materialet kan nämnas *Inga-Britt Lindblad*, "Syntax och stil i lokalradiospråk", *Gunilla Hellström*, "Argumentationsteknik i tidningsledare", *Lars Melin*, "Kommatering - normer och regler", *Margareta Westman*, "Standardnormen i skriftspråk". CG

Svensk-turkiskt lexikon. Lexin, Språklexikon för invandrare. Skolöverstyrelsen och Statens institut för läromedelsinformation. Esselte Studium, Stockholm 1984. 538 s. + bildbilaga 64 s.

Detta svensk-turkiska lexikon är den första frukten av projektet Språklexikon för invandrare (Lexin), ett projekt som sedan 1977 har drivits av Skolöverstyrelsen i samarbete med bl.a. Statens institut för läromedelsinformation och Statens invandrarverk. Ytterligare lexikon uppbyggda på samma sätt, med samma ordval och med svenskan som "frånspråk" och olika invandrar-språk som "tillspråk", är under utarbetande.

Svensk-turkiskt lexikon upptar ca 17 000 ord (lexem), vilka har valts bl.a. ur en på frekvensundersökningar grundad basvokabulär. Dessutom ingår en stor mängd "samhällsord", dvs. ord som är nödvändiga för att invandraren skall kunna skaffa sig information om det svenska samhället.

För så gott som varje ord ger ordboken – förutom en eller flera turkiska motsvarigheter – en förklaring på svenska eller ibland en svensk synonym. Många samhällsord, t.ex. *pension* och *personnummer*, får dessutom ofta en förklaring på turkiska. Lexikalt uttal anges för alla ord, även sammansättningar, och för de böjbara orden kan man utläsa de olika böjningsformerna i klartext. *CHG*

Thorell, Olof: Att bilda ord. Skriptor Förlag, Stockholm 1984. 138 s. *Bilda ord.* Övningsbok. 51 s.

Denna handbok i svensk ordbildning är avsedd i första hand för invandrarundervisningen. Den ger en översikt över de vanligaste sätten att bilda ord i svenskan, nämligen sammansättning, prefix- och suffixavledning samt förkortning. Huvudvikten är lagd på de typer som är produktiva i dag. De två konkurrerande avledningssystemen, det germanska och det romanska, behandlas var för sig.

Övningsboken *Bilda ord* innehåller övningsuppgifter i nära anslutning till handboken. För att underlätta självstudier har övningsboken försetts med facit. *UC*